

2. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆինանսական կայունությունը բնութագրվում է ֆինանսական համակարգի բնականոն գործունեությամբ, որը ենթադրում է խնայողությունների արդյունավետ տեղաբաշխում, իրացվելիության անհրաժեշտ մակարդակի ապահովում և անկանխիկ գործարքների անխափան իրականացում: Ընդհանուր առմամբ, ֆինանսական կայունությունը ճգնաժամերի բացակայությունն է, որի պայմաններում ֆինանսական համակարգի երեք հիմնական բաղադրիչները՝ ֆինանսական շուկան, ֆինանսական ինստիտուտները և ֆինանսական ենթակառուցվածքները արդյունավետ ու անխափան կատարում են իրենց գործառնությունները՝ միջոցների ներգրավում և տեղաբաշխում, վճարահաշվարկային գործառնությունների իրականացում, ռիսկերի գնահատում և կառավարում, ցնցումային իրավիճակներում առաջացած ռիսկերի կլանման հնարավորության ապահովում:

Ֆինանսական կայունությունը վտանգող ռիսկերը տարաբնույթ են և ծագում են տարբեր աղբյուրներից: Այդ պատճառով անհրաժեշտ է գնահատել ինչպես ֆինանսական համակարգի ներքին, այնպես էլ տնտեսության բոլոր հատվածներում առաջացող ռիսկերը: Այդ առումով, ֆինանսական կայունության ապահովման համար ուսումնասիրվում են և՛ մակրոմիջավայրը, և՛ ֆինանսական համակարգի երեք հիմնական բաղադրիչները:

2.1. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱԿՐՈՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

Բաց տնտեսություններում, ինչպիսին է Հայաստանը, ֆինանսական համակարգի կայունության խաթարման պատճառ կարող են հանդիսանալ ինչպես ներքին տնտեսությունում, այնպես էլ արտաքին միջավայրում (առավելապես գործընկեր երկրներում) անբարենպաստ զարգացումների հետևանքով առաջացող ռիսկերը: Այդ պատճառով կարևորվում է մակրոտնտեսական բոլոր հատվածների (իրական, հարկաբյուջետային, արտաքին) մանրամասն ուսումնասիրությունը ֆինանսական կայունության խոցելի ռիսկերի տեսանկյունից, այդ ռիսկերի բացահայտումը և դրանց՝ հնարավորության շրջանակներում կառավարումը:

թյունում նկատվում է վարկավորման աճի տեմպի գերազանցման միտում տնօրինվող եկամտի աճի տեմպի նկատմամբ: Այս միտման շարունակական պահպանումը կարող է վտանգել ֆինանսական համակարգի կայուն գործունեությունը և առաջացնել ռիսկ: Վերոնշյալ զարգացումների հետևանքով պարտավորությունների մարումների ծավալը կարող է գերազանցել բնակչության եկամուտները:

Իրական հատված

Իրական հատվածից բխող ռիսկերը հիմնականում կապված են տնտեսության առանձին ճյուղերում տեղի ունեցող շարժերի, ազգաբնակչության եկամտային և պարտքային ցուցանիշների, գների ընդհանուր մակարդակի, մասնավորապես՝ անշարժ գույքի գների տատանումների հետ:

Եկամտային և պարտքային ցուցանիշներ. Վերջին տարիներին համաշխարհային տնտեսու-

Համախառն ազգային տնօրինվող եկամտի և տնտեսության վարկավորման աճը			
	2004	2005	2006
Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի աճ	39%	39%	25%
Համախառն ազգային տնօրինվող եկամտի աճ	16%	17%	19%
Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկեր / Համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ	6%	8%	8%

ՀՀ-ն դեռևս չի առնչվել այդ խնդրի հետ, քանի որ տնտեսության վարկավորման մակարդակը բավական ցածր է համախառն ազգային տնօրինվող եկամտի համեմատությամբ: Թեև ՀՀ-ում վերջին տարիներին վարկավորման աճի տեմպը զգալի գերազանցել է համախառն ազգային տնօրինվող եկամտի աճի տեմպը, միևնույն է, ֆինանսական համակարգը պարտավորություններ ստանձնելու դեռևս մեծ ներուժ ունի:

ՀՆԱ-ի ճյուղային փոփոխություններ. 2006 թվականին ՀՀ տնտեսության ճյուղերում դրսևորված համեմատաբար կայուն զարգացումները ֆինանսական համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի որակի վրա ունեցել են չեզոք ազդեցություն և ֆինանսական կայունության տեսանկյունից խիստ վտանգավոր ռիսկեր չեն առաջացրել:

Գյուղատնտեսության ոլորտում բնակլիմայական անբարենպաստ պայմանների հետևանքով գրանցվել է արտադրանքի ծավալների նվազում, ինչը հանգեցրել է գնաճի՝ սպասվածից բարձր մակարդակի: Նման փոփոխությունների պայմաններում բանկային համակարգի կողմից տրամադրված գյուղատնտեսական ընդհանուր վարկերի մեջ չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը գրեթե չի փոխվել:

Արդյունաբերության ճյուղում և որոշակի խնդիրներ են առաջացել՝ կապված ադամանդագործության և գունավոր մետաղագործության ենթաճյուղերում արձանագրված անկման հետ, ինչը միջազգային շուկայում տեղի ունեցող կառուցվածքային փոփոխությունների արդյունք է: Թեև արդյունաբերությանը տրամադրված վարկերի որակում փոքր-ինչ վատթարացում է նկատվել, սակայն դա ուղղակիորեն կապված չէ ադամանդագործության և գունավոր մետաղագործության ենթաճյուղի հետ և, ըստ գնահատումների, ժամանակավոր բնույթ է կրում: Ընդհանուր առմամբ, արդյունաբերության ճյուղի զարգացումներն ուղղակիորեն չեն կարող հանգեցնել համակարգային ռիսկերի, և կարելի է ասել, որ ՀՀ ֆինանսական համակարգը զերծ է արդյունաբերության ենթաճյուղերից բխող անսպասելի ռիսկերից:

Գյուղատնտեսության և արդյունաբերության ճյուղերում գրանցված անկումները ՀՆԱ աճի տեսանկյունից չեզոքացել են շինարարության և ծառայությունների ճյուղերում գրանցված բարձր աճի հաշվին, որոնց նպաստել է մասնավոր տրանսֆերտների և բնակչության եկամուտների շարունակական աճը: Շինարարության և ծառայությունների աճին զուգընթաց ավելացել է նաև դրանց վարկավորումը: Վարկավորման որակը ոչ զգալի վատթարացել է շինարարության ճյուղում, ինչը, ըստ գնահատումների, համակարգային ռիսկերի չի հանգեցրել, քանի որ տվյալ ճյուղի վարկավորումը կազմել է բանկերի վարկային պորտֆելի ընդամենը 4.7 %-ը և ըստ բանկերի մեծ կենտրոնացում չունի: Ինչ վերաբերում է ծառայությունների վարկավորմանը, ապա դա

կազմել է բանկերի վարկային պորտֆելի մեկ երրորդը և նույնպես փոքր կենտրոնացում ունի: Տվյալ ոլորտի վարկավորման որակական մեծ փոփոխություններ տարվա ընթացքում չեն արձանագրվել, և եթե հաշվի առնենք այն փաստը, որ բանկերի վարկային պորտֆելի տարեկան աճի ավելի քան 30%-ը բաժին է ընկել ծառայության տարբեր ենթաճյուղերին, ապա կարելի է եզրակացնել, որ ծառայությունների ոլորտում տեղ գտած զարգացումները ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ակնհայտ ռիսկեր չեն առաջացրել:

Այդպիսով, ընդհանուր առմամբ, ճյուղային նման փոփոխությունները չեն զսպել ՀՆԱ-ի երկնիշ աճը և ֆինանսական կայունության տեսանկյունից նշանակալից ռիսկեր չեն առաջացրել:

Անշարժ գույքի գներ. Այնպիսի զարգացող երկրների համար, ինչպիսին ՀՀ-ն է, անշարժ գույքի գների կայուն մակարդակը ֆինանսական կայունության ապահովման որոշիչ գործոն է, քանի որ ֆինանսական միջնորդության ցածր մակարդակի պայմաններում խնայողությունները հոսում են անշարժ գույքի շուկա, որը ներդրումների իրականացման ցանկալի միջավայր է: Բացի այդ, վերջին տարիներին արձանագրված անշարժ գույքի գների շարունակական աճը, վարձավճարների բարձր մակարդակը և այդ ոլորտում իրականացվող ներդրումների համեմատաբար ոչ բարձր ռիսկայնությունը հանգեցնում են միջոցների մշտական հոսքի անշարժ գույքի շուկա: Շուկայում տեղի ունեցող բոլոր էական շարժերը ֆինանսական համակարգի վրա ունենում են ինչպես ուղղակի, այնպես էլ անուղղակի ազդեցություն, քանի որ ներդրումների տեսանկյունից անշարժ գույքի շուկան դառնում է ֆինանսական համակարգի այլընտրանք:

Անշարժ գույքի գների տատանումները պահանջարկի և առաջարկի գործոնների ազդեցության, մասնավորապես՝ անշարժ գույքի շուկայում նորարարությունների, բնակչության եկամուտների, շինարարության ծախքերի փոփոխության, բնակարանային ֆոնդի վիճակի, հողերի մատչելիության աստիճանի հետևանք են: Անշարժ գույքի գների փոփոխությունն ուղղակիորեն ազդում է ներդրումների ծավալի, դրանց եկամտաբերության վրա, իսկ անուղղակիորեն՝ եկամուտների, մասնավոր սպառման և խնայողությունների վրա:

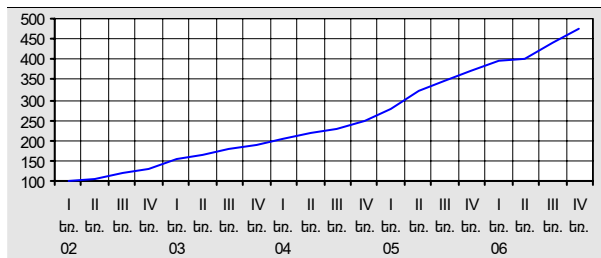
2006 թվականին Երևանում գրանցվել է անշարժ գույքի գների 29% աճ, ինչը, ըստ փորձա-

գիտական գնահատումների, ֆինանսական կայունության տեսանկյունից բարձր ռիսկային երևույթ չէ: ՀՀ նման բարձր տնտեսական աճ ունեցող անցումային տնտեսությունների համար անշարժ գույքի գների բարձրացման միտումները համարվում են բնականոն:

Պահանջարկի տեսանկյունից՝ անշարժ գույքի գների վրա ազդող կարևորագույն գործոնը բնակչության եկամուտներն են, որոնք վերջին տարիներին ավելացել են ՀՆԱ աճի բարձր տեմպի և ՀՀ ներհոսող մեծածավալ տրանսֆերտների ու գործոնային եկամուտների հաշվին:

Առաջարկի տեսանկյունից՝ անշարժ գույքի գների վրա էապես ազդել են հողային տարածքների սակավությունը, դրա արդյունքում հողի գնի բարձրացումը, անշարժ գույքի պաշարները և շինարարության ծախսերի աճը:

Հիմք ընդունելով պահանջարկի և առաջարկի գործոնների այդ համախումբը՝ կարելի է արձանագրել, որ առաջիկա տարիներին ՀՀ-ում անշարժ գույքի գների անբարենպաստ տատանումներ չեն սպասվում: Նման պայմաններում ֆինանսական համակարգի՝ անշարժ գույքով ապահովված վարկերի ռիսկայնությունն առանձնապես չի բարձրանա, իսկ հիմնական միջոցների վերագնահատումը չի հանգեցնի էական վնասների: Այնուամենայնիվ, իրականացվել են հաշվարկներ, որոնց դեպքում նույնիսկ անշարժ գույքի գների կտրուկ նվազումը չի վտանգի ՀՀ ֆինանսական կայունությունը¹:

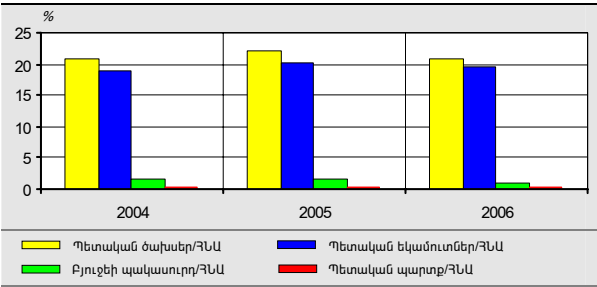
Գրաֆիկ 2.1
Երևանի բնակարանների (1 մ²) միջին գների ինդեքս² (2002 թ. = 100)

¹ Առավել մանրամասն տես «ՀՀ ֆինանսական հաստատություններ» ենթաբաժնում անշարժ գույքի ստրես-թեստերի արդյունքները:

² Աղբյուրը՝ ՀՀ կադաստրի պետական կոմիտեի ինտերնետային կայք (www.cadastre.am կայքում ՀՀ անշարժ գույքի միասնական միջին գների ինդեքսի բացակայության պատճառով որպես ՀՀ անշարժ գույքի գների փոփոխությունների ցուցանիշ է ընտրվել Երևանի բնակարանների միջին գների ինդեքսը): Քանի որ մինչև 2005 թվականի հունիսը անշարժ գույքի գնանշումն իրականացվել է ԱՄՆ դոլարով, այնուհետև՝ ՀՀ դրամով, այդ պատճառով մինչև 2005 թվականի հունիսը միջին գների միասնական ինդեքսը հաշվարկվել է դոլարային գների, այնուհետև՝ դրամային գների աճի տեմպերի հիման վրա:

Չարկաբյուջետային հատված

Ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից, զարգացող երկրների համար կարևորվում են նաև հարկաբյուջետային հատվածի ցուցանիշները, մասնավորապես՝ պետական պարտքի մեծությունը, պետական բյուջեի պակասուրդը, դրա ֆինանսավորման աղբյուրները և հնարավոր հետագա զարգացումները:

Գրաֆիկ 2.2
Պետական բյուջեի ցուցանիշների տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում

Ակնհայտ է, որ ՀՆԱ աճի բարձր տեմպին զուգընթաց, պետական ծախսերը և եկամուտները ավելացել են, իսկ բյուջեի պակասուրդի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում չի մեծացել: Այս պայմաններում պակասուրդի արտաքին և ներքին մեծածավալ ֆինանսավորման անհրաժեշտություն չի առաջացել: Նման միտումները ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից ռիսկային չեն:

Զարգացող երկրների համար պետական հատվածից բխող ռիսկերն առնչվում են բյուջեի հարկերի թերհավաքագրման, ծախսերի գերակատարման, արդյունքում պակասուրդի խորացման, ինչպես նաև դրա ֆինանսավորման հետ: ՀՀ-ում այս խնդիրներն առկա են, քանի որ բյուջեն պակասուրդային է և ֆինանսավորվում է հիմնականում արտաքին աղբյուրների հաշվին: Ներքին աղբյուրների հաշվին բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորում գրեթե չի կատարվում, ինչը նշանակում է, որ շուկայական տոկոսադրույքների վրա, պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների տատանման տեսանկյունից, էական ճնշումներ չեն սպառնում: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վերջին տարիներին արձանագրվել է բյուջեի եկամուտների հավաքագրման աճի ավելի բարձր տեմպ, ծախսերի իրականացում ծրագրի շրջանակներում, պետական պարտքի կրճատում (առաջիկա տարիներին ՀՀ-ն կհամարվի պետական միջին և ցածր պարտք ունեցող երկիր), կարելի է ենթադրել, որ հարկա-

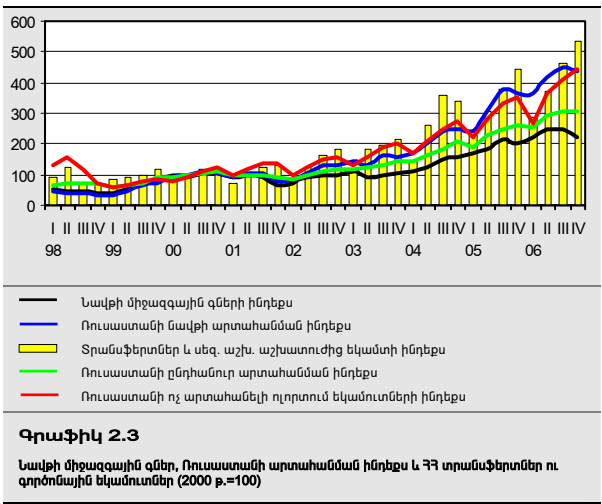
բյուջետային հատվածից բխող ռիսկերն աստիճանաբար կարող են մեղմանալ:

Արտաքին հատված

Չուտ գործոնային եկամուտներ և տրանսֆերտներ. ՀՀ ֆինանսական կայունության ապահովման համար արտաքին հատվածի ռիսկերի բացահայտումը կարևորագույն խնդիրներից է, քանի որ համախառն տնօրինվող եկամտի մեջ բավական մեծ տեսակարար կշիռ ունեն ինչպես արտերկրից ՀՀ ուղղված՝ ֆիզիկական անձանց փոխանցումները, այնպես էլ գործոնային եկամուտները:

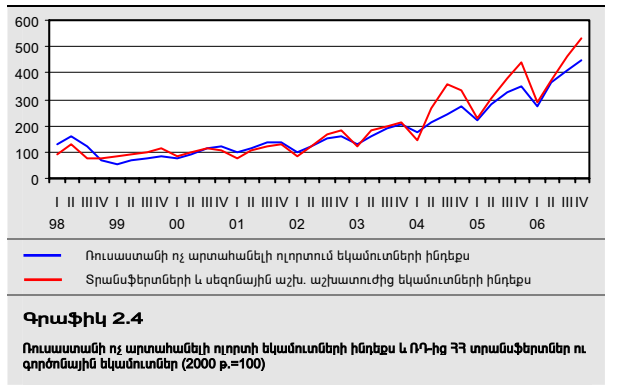
2006 թվականին ֆիզիկական անձանց զուտ դրամական փոխանցումները կազմել են 216 մլրդ ՀՀ դրամ, իսկ զուտ գործոնային եկամուտների ծավալը՝ 31 մլրդ ՀՀ դրամ, որոնց գրեթե 85 տոկոսը ստացվել է Ռուսաստանից:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՌԴ-ն Հայաստանի հիմնական տնտեսական գործընկեր երկիրն է, նրա եկամուտների և տնտեսության կայունության հիմնահարցերը կարևորվում են նաև ՀՀ ֆինանսական կայունության ապահովման համար: ԿԲ ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ ՌԴ ֆինանսական կայունության ապահովման առաջնային գործոններից է նավթի միջազգային գների մակարդակը, քանի որ լինելով նավթ արտահանող երկիր, կրում է նավթի գների ուղղակի ազդեցությունը: Նավթի գների տատանումներն ազդում են ՌԴ արտահանման ծավալների վրա, որն էլ իր հերթին ազդում է ընդհանուր եկամուտների և դրանից ածանցված այլ մակրոտնտեսական ցուցանիշների վրա:

Ռուսաստանում մեր հայրենակիցների գերակշիռ մասը զբաղված է ոչ արտահանելի՝ առևտրի և շինարարության ոլորտներում³, ուստի Ռուսաստանից ստացվող տրանսֆերտների և գործոնային եկամուտների ծավալը պայմանավորված է ոչ արտահանելի ոլորտի եկամուտների մեծությամբ:

ԿԲ կողմից իրականացված ռեգրեսիոն վերլուծությունները ցույց են տվել, որ նավթի գների տատանումները ազդում են ՌԴ ոչ արտահանելի ոլորտի եկամուտների վրա, իսկ վերջինիս և ՀՀ տրանսֆերտների միջև կոռելյացիան շատ բարձր է:⁴

Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից, նավթի գների անբարենպաստ փոփոխությունը կարող է լինել ռիսկային, մասնավորապես՝ նավթի գների նվազումը կհանգեցնի Ռուսաստանի արտահանման ծավալների և եկամուտների նվազման, ինչն էլ իր հերթին կազդի ՀՀ ներհոսող միջոցների ծավալների վրա, Հայաստանի համախառն տնօրինվող եկամտի մեծության և համախառն պահանջարկի վրա: Նավթի գների մակարդակի գնահատումը դժվար գործընթաց է, քանի որ պայմանավորված է աշխարհաքաղաքական դրությամբ, միջազգային ֆինանսական շուկաների պայմաններով և այլ անկանխատեսելի գործոնների ազդեցությամբ: Ըստ գնահատումների՝ 2007 թվականին նավթի միջազգային գինը կաճի 10.6 տոկոսով և կկազմի 73.1 ԱՄՆ դոլար/ բարել, ինչը նշանակում է, որ առաջիկայում տրանսֆերտների և գործոնային եկամուտների նվազման վտանգ չկա⁵:

³ Աղբյուրը՝ արտերկրից ՀՀ ֆիզիկական անձանց անունով ստացվող ոչ առևտրային նպատակով փոխանցումների կառուցվածքի բացահայտման նպատակով ՀՀ ԿԲ կողմից իրականացված հարցման արդյունքներ:
⁴ Առավել մանրամասն տե՛ս «ՀՀ 2007 թ. դրամավարկային քաղաքականության ծրագիրը»:
⁵ Առավել մանրամասն տե՛ս նույն տեղը:

Արտահանում և ներմուծում. ՀՀ համար առանցքային խնդիր է նաև արտահանման և ներմուծման ոլորտներում որոշ ապրանքատեսակների կենտրոնացումը, ինչը ենթադրում է, որ այդ ապրանքատեսակների՝ միջազգային շուկայում ցանկացած տատանում կազդի ներքին տնտեսության և ֆինանսական կայունության վրա:

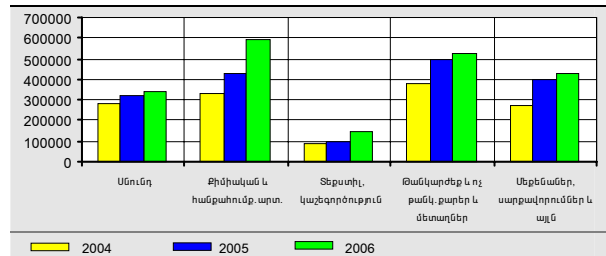
Վերջին տարիներին տրանսֆերտների և գործոնային եկամուտների մեծածավալ ներհոսքը հանգեցրել է դրամի փոխարժեքի արժևորման, ինչն էլ չեզոքացել է ներմուծման աճի հաշվին: Բացի այդ, ներմուծումն էապես ավելացել է նաև հումքի մեծածավալ ներկրման արդյունքում: Հայաստանում ձեռնարկությունների կողմից օգտագործվող հումքի գրեթե 55 տոկոսը ներկրվում է արտերկրից (մեծ մասամբ՝ ոչ ԱՊՀ երկրներից)⁶, ինչը նշանակում է, որ արտադրության տեսանկյունից ևս կարևորվում է արտաքին հատվածի կայունությունը: Հարցումների արդյունքում պարզվել է, որ ներմուծված հումք հիմնականում օգտագործվում է մեխանիկական սարքավորումների արտադրության, ոսկերչության մեջ, սննդի և թեթև արդյունաբերության ճյուղերում, տպագրական ձեռնարկություններում: Դրա պատճառն առաջին հերթին ՀՀ-ում նման հումքատեսակների բացակայությունն է, այնուհետև՝ ներմուծվող հումքի բարձր որակը և ցածր գները: Կարելի է ենթադրել, որ տնտեսության նման արագընթաց աճի պայմաններում, ներմուծվող հումքի նկատմամբ պահանջարկն ապագայում կավելանա:

2006 թվականի առաջին երեք եռամսյակներում հումքային ապրանքների գները բարձրացել են 36.9 %-ով՝ պայմանավորված ոսկու, նավթի և բնական գազի գների մակարդակի էական աճով, բայց վերջին եռամսյակում դրանք սկսել են աստիճանաբար նվազել՝ կանխելով հնարավոր վտանգավոր ռիսկերի առաջացումը: Հումքային ապրանքների գների աճին նպաստել է նաև հացահատիկի ներմուծման գների բարձրացումը (25.5%-ով): Համաձայն կանխատեսումների՝ 2007-ին հացահատիկի գները կունենան նվազման միտում: Հումքի միջազգային շուկաներում գների էական տատանումներ չեն սպասվում, ինչի շնորհիվ ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից այս խնդրի ռիսկայնությունը մեղմանում է:

2006 թվականին ՀՀ արտահանման և ներմուծման ծավալների մեջ մեծ տեսակարար կշիռ

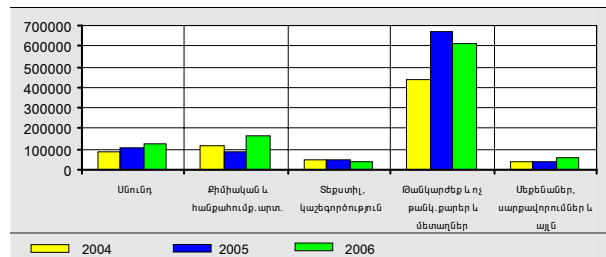
ունեցող թանկարժեք քարերի շրջանառությունը նվազել է՝ պայմանավորված միջազգային շուկայում նախասիրությունների և պահանջարկի կառուցվածքային փոփոխություններով, ինչը հանգեցրել է հատկապես արտահանման էական նվազման: Ըստ կանխատեսումների՝ 2007-ին միջազգային շուկայում իրավիճակը կկայունանա և խնդիրը կհարթվի:

2006-ին ներմուծման մեջ էապես աճել է տեքստիլի և կաշեգործության տեսակարար կշիռը: Ըստ գնահատումների՝ տեքստիլի և մանածագործական հյուսվածքների արտադրության ձեռնարկությունները հիմնականում օգտագործում են ներմուծված հումք, ինչն էլ, ամենայն հավանականությամբ, նպաստել է այդ աճին:

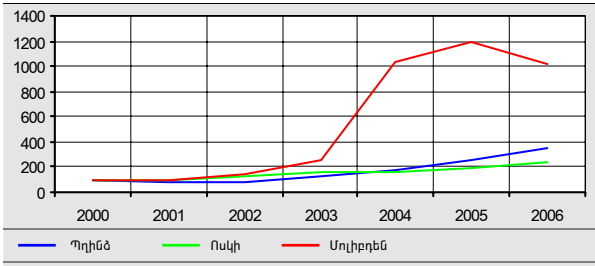
Գրաֆիկ 2.5
ՀՀ ներմուծումն ըստ ապրանքախմբերի (հազար ԱՄՆ դոլար)

Արտահանման տեսանկյունից ռիսկերը հիմնականում կապված են հանքահումքային արտադրանքի գների հետ, քանի որ ՀՀ-ից հիմնականում արտահանվում են մետաղներ, մասնավորապես՝ ոսկի, պղինձ և մոլիբդեն: 2006-ին արտահանման էական աճ է արձանագրվել՝ պայմանավորված ոսկու և պղինձի գների բարձրացման հետ, իսկ մոլիբդենի գները նվազել են: Այս փոփոխությունը ֆինանսական կայունության առումով ոչ մի խնդիր չի առաջացրել, քանի որ ինչ-որ չափով նպաստել է առևտրի պայմանների բարելավմանը: 2007-ին առանձնակի ռիսկեր չեն ակնկալվում, քանի որ մետաղների գները, ըստ կանխատեսումների, կմնան նույնը կամ աննշան կփոխվեն:

Գրաֆիկ 2.6
ՀՀ արտահանումն ըստ ապրանքախմբերի (հազար ԱՄՆ դոլար)

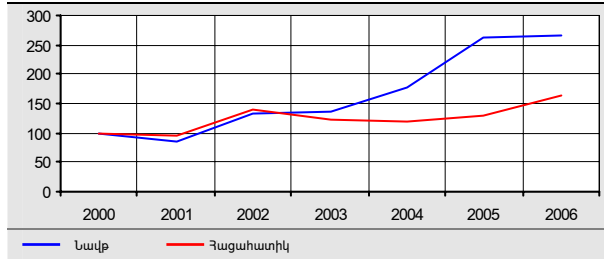
⁶ Ստավել մանրամասն տե՛ս ԿԲ-ի և Սլավոնական համալսարանի կողմից կատարված՝ ձեռնարկությունների մրցունակության և ֆինանսական ռեսուրսների կառավարման ուսումնասիրության մեջ:

Գրաֆիկ 2.7
Պղինձի, ոսկու և սուլիդեմի միջին գները (2000 թ.=100)

Կանխատեսումների համաձայն՝ 2007-ին ՀՀ արտահանման և ներմուծման ծավալներում էական տեղաշարժեր չեն գրանցվի, քանի որ արտաքին առևտրի շրջանառությունն ապահովող ապրանքատեսակների գնային մեծ տատանումներ չեն ակնկալվում: Մասնավորապես՝ նավթի գները կայուն տեմպով աճելու են՝ նպաս-

տելով ներմուծման աճին, իսկ հանքահումքային ապրանքատեսակների գները փոփոխվելու են աննշան՝ հանգեցնելով արտահանման և ներմուծման ծավալների չնչին փոփոխության: Այս տեղաշարժերը ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից վտանգավոր չեն և կառավարելի են:

Գրաֆիկ 2.8
Նավթի և հացահատիկի միջին գները (2000 թ.=100)

2.2. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Փողի և կապիտալի շուկաներ

2006 թ. ՀՀ ֆինանսական շուկայի գրեթե բոլոր հատվածներում նկատվել է տոկոսադրույքների աճի միտում: Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման նպատակով հաշվարկված մոդիֆիկացված դյուրացիայի (D_M) միջին ցուցանիշը, որը ցույց է տալիս եկամտաբերության փոփոխության համեմատությամբ գնի փոփոխման մակարդակը, տարեվերջի դրությամբ շրջանառությունում առկա պետական պարտատոմսերի համար (առանց ՀՀ ԿԲ պարտատոմսերի) կազմել է 2.49 (2005 թ.՝ 2.16): Պետական գանձապետական պարտատոմսերի D_M ցուցանիշի աճը հիմնականում պայմանավորվել է պարտատոմսերի ժամկետայնությամբ՝ դյուրացիայի երկարացմամբ, որը 2006 թ. վերջին կազմել է 974 օր (2005 թ.՝ 839 օր): Միաժամանակ, հաշվի առնելով շրջանառությունում առկա կարճաժամկետ պարտատոմսերի աճն ի հաշիվ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտատոմսերի, մոդիֆիկացված դյուրացիայի միջին ցուցանիշը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, նվազել է ընդամենը 0.02 տոկոսային կետով՝ կազմելով 1.66, ինչը նշանակում է, որ եկամտաբերության 1% փոփոխության դեպքում պարտատոմսի գինը միջին հաշվով աճում կամ նվազում է մոտավորապես 1.66%-ով:

Շրջանառությունում առկա ՊՊ մոդիֆիկացված դյուրացիայի ըստ ժամկետայնության

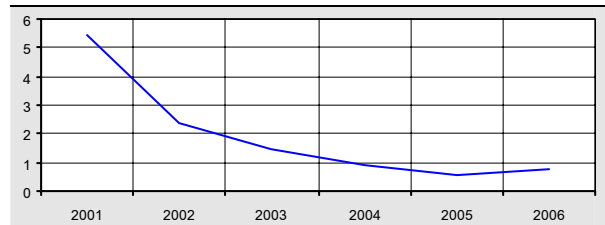
Ժամկետայնություն	D_M
մինչև 3 ամիս	0.14
3 - 6 ամիս	0.44
6 - 9 ամիս	0.73
9 ամսից 1 տարի	1.12
1 - 2 տարի	2.67
2 - 5 տարի	4.91
5 - 10 տարի	6.82

Թեև 2006 թ. ֆինանսական շուկայում տոկոսադրույքներն աճել են, այնուամենայնիվ, նախորդ տարիների համեմատությամբ, ՊՊ երկրորդային շուկայում իրականացված գործառնությունների եկամտաբերությունների միջին քառակուսային շեղման զգալի փոփոխություն չի

նկատվել (1.8): Նույնը կարելի է ասել նաև շուկայական ռեպո տոկոսադրույքների վերաբերյալ: Տոկոսադրույքների աճին զուգընթաց՝ փոքր-ինչ ավելացել է նաև միջին քառակուսային շեղումը՝ 2006 թ. կազմելով 0.74:

Առևտրային բանկերի ձեռք բերած պետական պարտատոմսերի (ներառյալ ԿԲ պարտատոմսերի) պորտֆելը և եկամտաբերության 1% փոփոխության դեպքում գնահատված շահույթի կամ վնասի չափը (2006 թ. դեկտեմբեր)

Ժամկետայնություն	Դրամային ծավալ (դր)	D_M	Գնի փոփոխություն (±) (մլն դրամ)
մինչև 3 ամիս	29933.1	0.15	43.07
3 - 6 ամիս	9104.3	0.43	38.83
6 - 9 ամիս	6674.0	0.73	48.39
9 ամսից 1 տարի	10460.3	1.11	122.09
1 - 2 տարի	12085.2	2.76	346.02
2 - 5 տարի	3531.9	4.76	183.20
5 - 10 տարի	6933.2	6.82	521.65
Ընդամենը	78722.0	1.55	1303.25

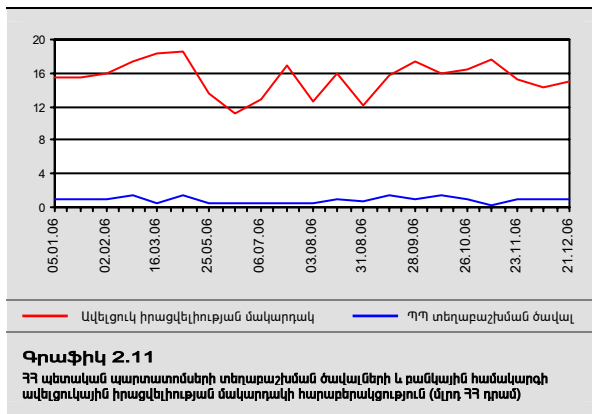
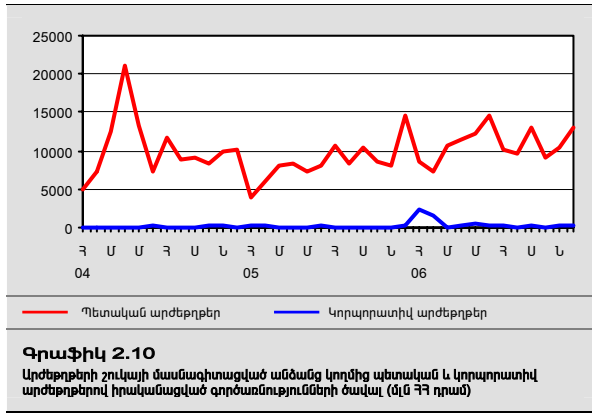

Գրաֆիկ 2.9
Ռեպո տոկոսադրույքների միջին քառակուսային շեղում

2006 թ. ՀՀ արժեթղթերի շուկայի կառուցվածքում պետական պարտատոմսերի շուկան շարունակել է գերակշռող լինել կորպորատիվ արժեթղթերի նկատմամբ: ՀՀ պետական պարտատոմսերով իրականացվող գործառնությունները հիմնական խումբ են կազմել ինչպես առևտրային բանկերի, այնպես էլ արժեթղթերի շուկայի մասնագիտացված անձանց կողմից արժեթղթերով իրականացվող գործառնություններում:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ 2006թ. ՀՀ պետական պարտատոմսերի առաջնային շուկայում պահանջարկ/տեղաբաշխման ծավալ հարաբերակցության գործակիցը 2.2 է, իսկ բանկային համակարգի ավելցուկային իրացվելիության մակարդակը շարունակում է զգալի լինել,

կարելի է եզրակացնել, որ ՀՀ ֆինանսական շուկայում առկա է եկամտաբեր և ապահով ֆինանսական գործիքների մեծ պահանջարկ:

2006 թ. վերջին կապիտալի շուկայի մեծությամբ բնութագրող արժեթղթերի շուկայի կապիտալացման ցուցանիշը, որը հաշվարկվում է որպես բորսայում ցուցակված բաժնետոմսերի շուկայական գնի հարաբերությունը ՀՆԱ-ին, կազմել է 0.82%՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ

նվազելով 0.02 տոկոսային կետով: Նվազման պատճառ է արժեթղթերի շուկայում հաշվետու թողարկող համարվելու համար ակտիվների մեծության ավելացումը մինչև 500 մլրդ ՀՀ դրամ՝ նախկինում գործող 5 մլրդ ՀՀ դրամի փոխարեն, որի արդյունքում այն հաշվետու թողարկողները, որոնց ակտիվները սահմանված չափից պակաս էին, և որոնք կարող էին դուրս գալ հաշվետու թողարկողների կարգավորման դաշտից, հեռացան շուկայից:

Կապիտալի շուկայի իրացվելիությունը բնութագրող կապիտալի շուկայի շրջանառելիության ցուցանիշը, որը հաշվարկվում է որպես տարվա ընթացքում ցուցակված բաժնետոմսերով իրականացված գործառնությունների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցություն, 2006 թ. կազմել է 0.08%՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 0.07 տոկոսային կետով:

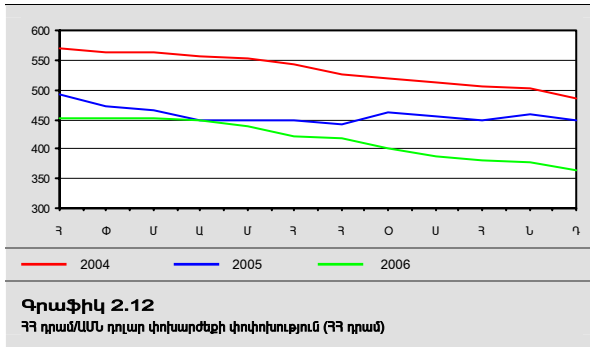
Ելնելով կորպորատիվ արժեթղթերի շուկայի փոքր ծավալներից, ինչպես նաև այն հանգամանքից, որ ՀՀ առևտրային բանկերն ու վարկային կազմակերպությունները դեռևս արժեթղթերի շուկայի մասնագիտացված անձ չեն, կարելի է ասել, որ նշված հատվածը ֆինանսական կայունության տեսանկյունից առայժմ ռիսկեր չի առաջացնում:

Արժույթային շուկա

Ֆինանսական շուկայի կայունության կարևոր չափորոշիչներից է փոխարժեքի տատանողականությունը, որով պայմանավորված է ներմուծողների, արտահանողների, արժույթային շուկայի բոլոր սուբյեկտների վարքագիծը:

Երկրներ	Կապիտալացում/ՀՆԱ (%)		Շրջանառելիություն/ՀՆԱ (%)	
	2004	2005	2004	2005
Բուլղարիա	10.6	20.1	2.4	7.1
Էստոնիա	48.5	25.3	8.5	12.9
Լատվիա	11.5	16.8	0.9	0.8
Լիտվա	26.2	31.8	2.1	3.2
Չեխիա	25.4	31.9	20.1	37.8
Հունգարիա	25.4	31.9	14.6	24.9
Սլովենիա	27.2	23.5	4.0	2.1
Լեհաստան	23.1	31.3	7.6	11.4
Ռուսաստան	44.6	71.9	23.6	28.0
Ղազախստան	8.7	18.9	2.6	2.8

ՀՀ ներքին արժութային շուկան վերջին տարիներին (2004 – 2006 թթ.) բնութագրվել է տատանողականության բարձր աճով:

Տատանողականության աճի պայմաններում գործոնների ազդեցությունը փոխարժեքի վրա հանգեցնում է ավելի մեծ շեղումների, քան կա-

յուն շուկայի պարագայում: 2003 թ. երկրորդ կեսից արժութային շուկայում դրսևորվել է փոխարժեքի կայուն արժևորման միտում, որը ձևավորել է համապատասխան սպասումներ, և բանկերը, իրենց արժութային ռիսկը նվազեցնելու համար, ձգտում են դիրքերը փակ պահել:

2006 թվականին տատանման գործակիցը ոչ բարենպաստ էր՝ 1003.15 (2005 թ.՝ 197.83): Այդ տեսանկյունից 2006 թ. արժութային շուկան կարելի է բնութագրել որպես բարձր արժութային ռիսկայնություն ունեցող:

Այնուամենայնիվ, չնայած արժութային շուկայի բավականին բարձր ռիսկայնությանը, շուկայի մասնակիցների կրած վնասները 2006 թ., նախորդ տարվա համեմատությամբ, նվազել են՝ կազմելով բանկային համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.3%-ը՝ նախորդ տարվա 0.5%-ի փոխարեն:

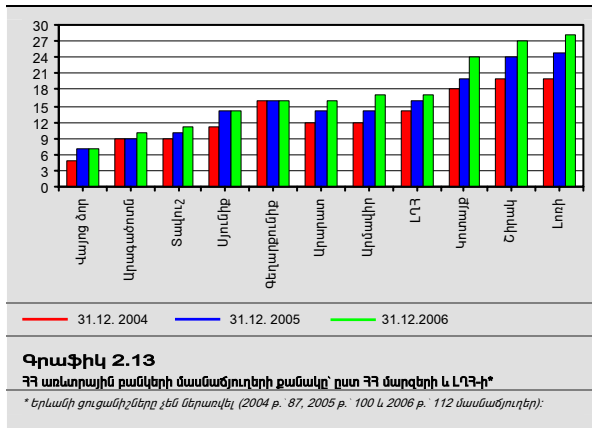
2.3. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՍԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ ֆինանսական համակարգի կայունության ապահովման համար ֆինանսական հաստատություններում առաջացող ռիսկերի բացահայտման և գնահատման տեսանկյունից առավելապես կարևորվում է բանկային համակարգում առկա ռիսկերի վերլուծությունը¹: Վերջինս պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ՀՀ ֆինանսական համակարգի ակտիվների մոտ 92%-ը բաժին է ընկնում բանկային համակարգին:

Բանկային համակարգը 2006 թվականին

Ընդհանուր դրույթներ

2006 թվականի տարեվերջին ՀՀ տարածքում գործել են տարեսկզբից գործող 21 առևտրային բանկեր: Բանկերի մասնաճյուղերը տարվա ընթացքում ավելացել են 32-ով և տարեվերջին կազմել 299:

2006 թվականին ՀՀ բանկային համակարգն աշխատել է շահույթով և ապահովել ընդհանուր կապիտալի, պարտավորությունների և ակտիվների աճ:

¹ Այս բաժնում դիտարկվում են ՀՀ ֆինանսական շուկայում 2006 թվականին դրսևորված զարգացումները, գնահատվում հնարավոր ռիսկերը: Սակայն հիմնական շեշտադրումը կատարվում է բանկային համակարգում առաջացող ռիսկերի բացահայտման վրա, գնահատվում ցնցումային իրավիճակների դրսևորման ռեպրում առաջացող բանկային ռիսկերի ազդեցությունը ՀՀ ֆինանսական համակարգի կայունության վրա:

	31.12.2005	31.12.2006	2006թ. տոկոսային աճ
Ակտիվներ	440674145	524517487	19.0%
Պարտավորություններ	345913389	404345948	16.9%
Կապիտալ	94760756	120171539	26.8%
Զուտ շահույթ	11977985	16870499	40.8%

Բանկային համակարգի հատկանշական դրսևորումներից են ակտիվների և պարտավորությունների արժուքային կառուցվածքի էական փոփոխությունները.

- դրամային ակտիվների տեսակարար կշիռն աճել է 9.5 տոկոսային կետով և կազմել ընդհանուր ակտիվների 56.9%-ը (դրամային ակտիվներն ավելացել են 42.9%-ով, արտարժույթային ակտիվները՝ նվազել 2.5%-ով),
- դրամային պարտավորությունների տեսակարար կշիռն աճել է 10.8 տոկոսային կետով և կազմել ընդհանուր պարտավորությունների 44.0%-ը (դրամային պարտավորություններն ավելացել են 54.8%-ով, արտարժույթային պարտավորությունները՝ նվազել 2.0%-ով):

Բանկային համակարգի կապիտալը. Բանկային համակարգի զուտ շահույթի և կապիտալի աճի տեմպերը գերազանցել են ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը, ինչն ուղղակիորեն արտացոլվել է ֆինանսական կայունության վրա՝ բանկային համակարգին ընծեռելով ռիսկերով պայմանավորված հնարավոր կորուստների կլանման ավելի լայն հնարավորություն:

Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի աճը գերազանցել է տարեսկզբին կանխատեսվող 16.0 մլրդ դրամ աճը², կազմելով 25.4 մլրդ դրամ:

Կանոնադրական հիմնադրամի կանխատեսված աճի ցուցանիշը զգալի զիջել է փաստացի աճի ցուցանիշը: Կանոնադրական հիմնադրամի աճի կանխատեսումների համար հիմք են ընդունվել բանկերի կողմից ներկայացված ռազմավարական ծրագրերում կանխատեսված ցուցանիշները, ըստ որոնց՝ տարեսկզբին նման աճ չէր ակնկալվում (հիմնականում պայմանավորված մեկ բանկում ոչ ռեզիդենտ բանկի կողմից խոշոր փայամասնակցության ձեռքբերման փաստով):

² Ֆինանսական կայունության գնահատման համատեքստում ՀՀ ԿԲ կողմից իրականացվում են բանկային համակարգի զարգացումների պարբերական կանխատեսումներ, որոնց հիմքում ընկած են ինչպես առևտրային բանկերի ռազմավարական ծրագրերը, այնպես և ՀՀ ԿԲ մասնագետների փորձագիտական գնահատումները: Կանխատեսումների արդյունքները տարեկան կտրվածքով ամփոփվում են ՀՀ դրամավարկային քաղաքականության տարեկան ծրագրերում:

Կանոնադրական հիմնադրամի աճ է արձանագրվել 9 բանկում՝ 19.8 մլրդ ՀՀ դրամ ընդհանուր գումարի չափով:

2006 թվականին բանկային համակարգի զուտ շահույթը կազմել է 16.9 մլրդ ՀՀ դրամ, որը 1.1 մլրդ ՀՀ դրամով շեղվել է տարեսկզբին կանխատեսված 18.0 մլրդ ՀՀ դրամ ցուցանիշից՝ հիմնականում պայմանավորված զուտ ոչ տոկոսային եկամուտների կանխատեսված և փաստացի ցուցանիշների շեղմամբ:

Բանկային համակարգի պարտավորությունները. 2006 թվականին ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորությունների աճը զիջել է տարեսկզբին կանխատեսվող 65.0 մլրդ դրամ ցուցանիշին՝ կազմելով 58.4 մլրդ դրամ: Փաստացի և կանխատեսվող աճերի բացասական տարբերությունը պայմանավորվել է ոչ ռեզիդենտների ավանդների աճի կանխատեսված ցուցանիշներից շեղումով: Կանխատեսվել էր ոչ ռեզիդենտների ավանդների 4.0 մլրդ դրամ աճ, սակայն փաստացի արձանագրվել է 9.6 մլրդ դրամ նվազում:

Պարտավորությունների փաստացի աճը հիմնականում ապահովվել է ավանդների (38.3 մլրդ դրամ), բանկերի նկատմամբ պարտավորությունների (8.8 մլրդ դրամ) և այլ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ պարտավորությունների (6.2 մլրդ դրամ) աճի հաշվին:

Բանկային համակարգի ակտիվները. Բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվների փաստացի աճը փոքր-ինչ գերազանցել է տարեսկզբին կանխատեսված 81.0 մլրդ դրամ աճը՝ կազմելով 83.8 մլրդ դրամ:

31.12.2006 թվականի դրությամբ համակարգի ընդհանուր ակտիվների ծավալը կազմել է ՀՆԱ 19.8%-ը (2005 թ.՝ նույնպես 19.8%), իսկ տնտեսության վարկավորման ծավալը՝ ՀՆԱ 8.6%-ը (2005 թ.՝ 8.3%):

Համակարգի ընդհանուր ակտիվների աճի 54.4%-ը բաժին է ընկել վարկային ներդրումներին: Վարկային ներդրումների փաստացի աճը կազմել է 45.6 մլրդ դրամ, որը գրեթե չի շեղվել կանխատեսված 45.0 մլրդ դրամից:

Բանկային համակարգի վարկային ներդրումների աճի տեմպը 24.8%-ով գերազանցել է ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը: Բարձր իրացվելի ակտիվներն ավելացել են 13.7%-ով: Բանկային համակարգի վարկերի արագատեմպ աճը փոքր-ինչ վատթարացրել է բանկային համակարգի ակտիվների որակը՝ ընդհանուր ակտիվ-

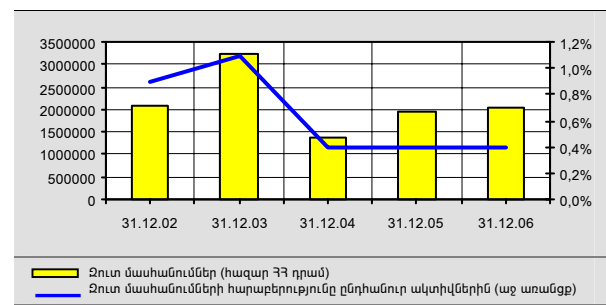
ներում չաշխատող ակտիվների տեսակարար կշիռը ավելացնելով 0.8 տոկոսային կետով, և տարեվերջին կազմել 2.4%: Սակայն չաշխատող ակտիվների վերոնշյալ տեսակարար կշիռը համարվում է բավականին ցածր՝ չվտանգելով ֆինանսական կայունությունը:

ՀՀ ֆինանսական կայունության տեսանկյունից էապես կարևորվում են բանկային համակարգի վերջին տարիներին ձևավորված դրական զարգացումները, մասնավորապես՝ ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի, եկամուտների աճի, ինչպես նաև ռիսկերի կառավարման համակարգի կատարելագործման պարագայում դրանց մակարդակների նվազման կայուն միտումները:

Վարկային ռիսկ

Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից, ֆինանսական հաստատություններում առաջացող ռիսկերից էապես կարևորվում է վարկային ռիսկը, թեև ՀՀ բանկային համակարգում վարկային ռիսկով պայմանավորված վնասների մեծությունը վերջին տարիներին դրսևորում է նվազման միտում:

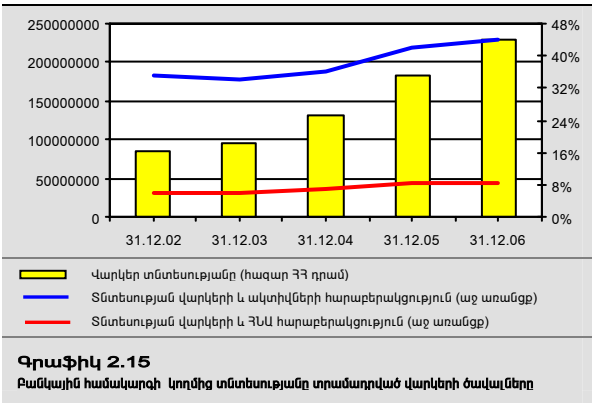
Վարկային ռիսկը բնութագրող կարևորագույն ցուցանիշ է զուտ մասհանումների և ակտիվների մեծության հարաբերակցությունը, որը բնութագրում է վարկային ռիսկով պայմանավորված միավոր ակտիվի գծով միջին կորուստը: Նշված ցուցանիշը վերջին տարիներին ցուցաբերել է նվազման միտում (2006 թվականին 0.4%)՝ վկայելով բանկային համակարգում վարկային ռիսկի կառավարման մակարդակի բարելավման մասին:

Գրաֆիկ 2.14
Բանկային համակարգի զուտ մասհանումների հարաբերությունը ընդհանուր ակտիվներին

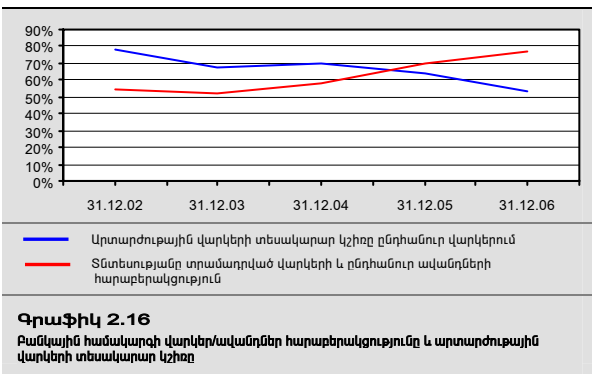
Հատկանշական է, որ վարկային ռիսկի նվազման միտումը տեղի է ունեցել վարկերի արագատեմպ աճի պայմաններում. վարկերի կայուն աճի

տեմպը վերջին տարիներին գերազանցել է ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը, որի արդյունքում ընդհանուր ակտիվներում վարկերի տեսակարար կշիռն ավելացել է և 31.12.2006 թ. կազմել 43.8%:

Բանկային համակարգի ֆինանսական միջնորդությունը դեռևս գտնվում է ցածր մակարդակի վրա, թեև վերջին տարիներին ցուցաբերել է աճի միտում (2002 թ. բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի և ՀՆԱ հարաբերակցությունը 6.2% էր, իսկ 2006 թ.՝ 8.6%):

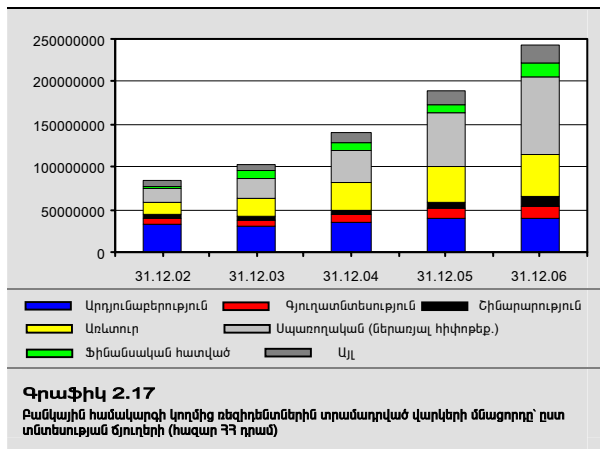
Բանկային համակարգի ֆինանսական միջնորդության կարևորագույն ցուցանիշ է նաև տնտեսության վարկերի մեծության հարաբերությունը ընդհանուր ավանդների մեծությանը, ինչը, լայն իմաստով, խնայողություններից ներդրումների փոխանցման բնութագրիչ է: Վերջին տարիներին այս ցուցանիշը աճել է և 31.12.2006 թ. կազմել 76.7%:

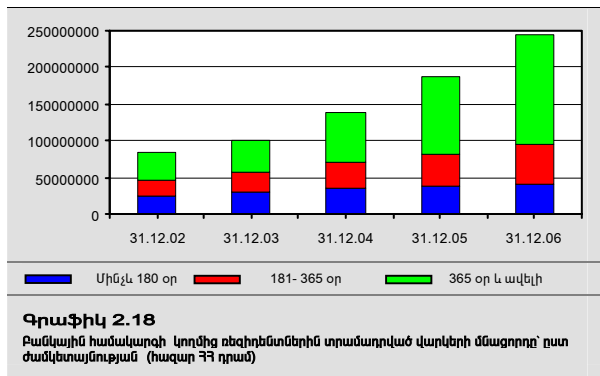
Տնտեսությանը տրամադրված ընդհանուր վարկերում դրամային վարկերի տեսակարար կշիռը վերջին տարիներին ցուցաբերում է աճի միտում, ընդ որում՝ առավել զգալի աճ է արձանագրվել 2006 թ. (ավելացել է 9.8 տոկոսային կետով) կազմելով 46.2%:

Ընդհանուր վարկային ներդրումները (վարկեր և դեբիտորական պարտքեր) 2006 թ. ավելացել են 25%-ով կամ 51.1 մլրդ դրամով, այդ թվում՝ ոչ ռեզիդենտների վարկային ներդրումները նվազել են 19%-ով կամ 3.8 մլրդ դրամով, իսկ ռեզիդենտների վարկային ներդրումները՝ 29%-ով կամ 54.9 մլրդ դրամով:

Ռեզիդենտների վարկային ներդրումներում աննախադեպ աճ է արձանագրվել հիփոթեքային վարկերում՝ 114% կամ 12.7 մլրդ դրամ: Խոշոր աճ է արձանագրվել սպառողական (35%՝ 17.5 մլրդ դրամով) և առևտրի ոլորտի (18%՝ 7.4 մլրդ դրամով) վարկերում:

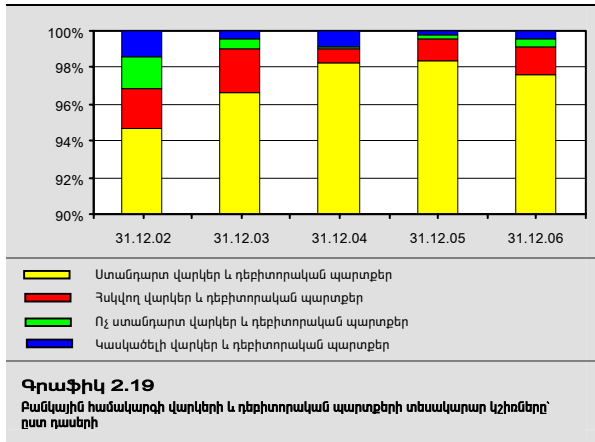

Հիփոթեքային վարկավորման շուկայի զարգացումը նպաստել է վերջին տարիներին վարկային ներդրումներում երկարաժամկետ (1 տարի և ավելի ժամկետայնությամբ) վարկերի տեսակարար կշռի ետևան աճին:

Բանկային համակարգի ակտիվների որակի առումով վերջին տարիներին արձանագրվել է ստանդարտ վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշռի աճ: Թեև միայն 2006 թ. ստանդարտ վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռը 0.8 տոկոսային կետով նվազել է և կազմել 97.6%, սակայն սա հա-

մարվում է բավականին բարձր որակ և ֆինանսական կայունության տեսանկյունից վտանգ չի ներկայացնում:

31.12.2006 թվականի դրությամբ չաշխատող ակտիվների մեծությունը կազմել է 7.2 մլրդ

դրամ, որի 1%-ը բաժին է ընկել ոչ ռեզիդենտներին, իսկ 99%-ը ռեզիդենտներին տրամադրված միջոցներին: Ըստ տնտեսության ճյուղերի՝ ռեզիդենտների վարկային ներդրումներում չաշխատող ակտիվների տեսակարար կշիռը համեմատաբար բարձր է շինարարության ճյուղում՝ 9.5%, քիմիական արդյունաբերության ճյուղում՝ 8.4%, և հանրային սննդի ու սպասարկման այլ ոլորտների վարկերում՝ 4.9%:

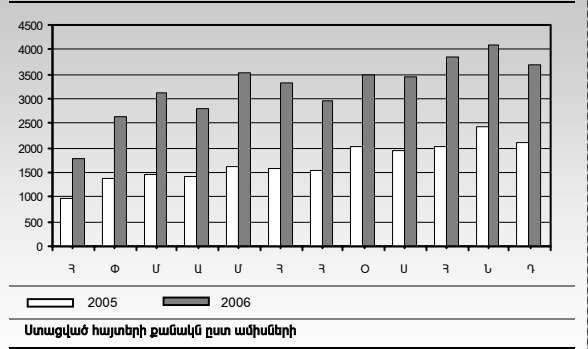
Վերջին տարիներին վարկային ռիսկի նվազմանն էապես նպաստել է նաև վարկային ռեզիստորը (2003 թ. հունվարի 1-ից գործում է ԿԲ-ում), որի միջոցով բանկերը նախապես տեղեկացվում են վարկառուի վարկային պատմությանը: Բարձրացել է վարկառուների գործարար կարգապահությունը, նվազել վարկերի մասնակի մարումների ուշացումները, ինչը հաճախորդների կողմից իրենց վարկային պատմության կարևորության գիտակցման արդյունք է:

Վարկային ռեզիստորում հաշվառվում են 1.5 մլն դրամը գերազանցող և մինչև 1.5 մլն դրամ, սակայն սահմանված ժամկետում չմարված և դասակարգված վարկերը: 2006 թ. վերջին ԿԲ վարկային ռեզիստորում հաշվառվող վարկային պատմությունների թիվը հասել է 282710-ի՝ ավելանալով 105098-ով: Վարկային ռեզիստորում առկա է տեղեկատվություն 52743 գործող և 229967 մարված վարկերի վերաբերյալ: Նախորդ տարվա համեմատությամբ՝ հաշվառվող վարկերի ընդհանուր թիվն աճել է 1.6 անգամ, ինչը վկայում է վարկային ակտիվության բարձրացման մասին: Հաշվառվող վարկերի քանակի մեծացմանը զուգընթաց փոխվել են նաև մուտքագրվող տեղեկատվության ծավալները. օրական միջինը 4350 գրառում՝ 2005 թ. համեմատ աճելով 25 %-ով:

Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների գերակշիռ մասը ավտոմատացրել է Վարկային ռեզիստորին տվյալների տրամադրման գործընթացը՝ նպաստելով համակարգի արագագործությանը: ԿԲ «Վարկային ռեզիստոր» ծրագրային համակարգի կատարելագործման արդյունքում վարկային պատմությունները բանկերին և վարկային կազմակերպություններին տրամադրվում են հարցումը ստանալուց հետո մեկ օրվա ընթացքում:

2006 թ. Վարկային ռեզիստորը շարունակել է յուրաքանչյուր եռամսյակ անպարտաճանաչ վարկառուների անվանացանկի հրապարակումը մամուլում և ինտերնետային էջում: ԿԲ կողմից սահմանված՝ բանկի նվազագույն կապիտալի մեծության 5%-ը գերազանցող և 180 օր ժամկետանց պարտավորություն ունեցող անպարտաճանաչ վարկառուների քանակը նվազել է 5-ով (2005 թվականի

վերջին եռամսյակում 23 էր, իսկ 2006 թվականի վերջին եռամսյակում՝ 18):

2006 թ., 2005 թ. վերջի համեմատությամբ, մոտ 1.9 անգամ ավելացել է բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից պահանջվող վարկային պատմությունների քանակը: Սպառողական վարկավորման աճի պայմաններում բանկային համակարգի կողմից հետզհետե աճում է հաճախորդի վարկային պատմության նկատմամբ պահանջարկը: Հաճախորդի վարկարժանության գնահատումը վարկային պատմության ստուգման միջոցով կրճատում է վարկավորման վրա ծախսվող ժամանակը և հնարավորություն է տալիս նվազեցնել վարկային ռիսկը՝ խուսափելով անպարտաճանաչ վարկառուներից: 2006 թ. Վարկային ռեզիստորում բացասական վարկային պատմություն ունեցող 1900 վարկառուի վարկային դիմումներ մերժվել են բանկերի կողմից՝ խուսափելով բացասական վարկային պատմություն ունեցող վարկառուներին վարկեր տրամադրելուց:

Ֆինանսական կայունության ապահովման համատեքստում, հնարավոր ռիսկերի կանխատեսման, բացահայտման և գնահատման գործընթացում միջազգային փորձն էապես կարևորում է ստրես-թեստերի կիրառության անհրաժեշտությունը, ըստ որի՝ կառուցվում են նույնիսկ քիչ հավանական ամենատարբեր ցնցումային իրավիճակներ և գնահատվում այդ իրավիճակների ի հայտ գալու դեպքում դրանց ազդեցության մակարդակը ֆինանսական կայունության վրա:

Վարկային ռիսկի ստրես-թեստեր. Վարկային ռիսկի ստրես-թեստերը գնահատում են վարկերի դասերի փոփոխման ազդեցությունը կապիտալի համարժեքության նորմատիվի վրա: Ըստ ակտիվների՝ վարկային ներդրումները դասակարգվում են ստանդարտ, հսկվող, ոչ ստանդարտ, կասկածելի և անհուսալի դասերի: Դիտարկվող ստրես-սցենարներում արվում են ենթադրություններ, ըստ որոնց՝ 1) բանկերի վարկերի ծավալները փոփոխության չեն ենթարկվում, 2) գրավադրված գույքը անտեսվում է:

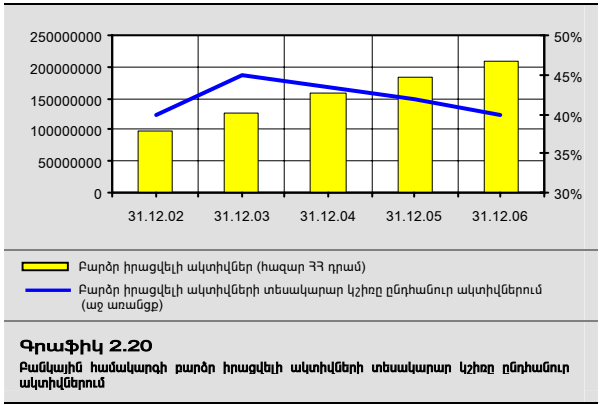
Գնահատվել է, որ աղյուսակում դիտարկվող հնարավոր վատագույն ստրես-սցենարների ի հայտ գալու դեպքում որևէ բանկ չի խախտի կապիտալի համարժեքության $N1^1$ և $N1^2$ նորմատիվները: Միաժամանակ դիտարկվող վատագույն իրավիճակներով պայմանավորված՝ բանկային համակարգի կորուստները բացասական ազդեցություն չեն թողնի ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա:

Ստրես - սցենարներ			
	Հավոր, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերից 25%-ի դասակարգում ամուստայի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում ամուստայի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հավոր դասի վարկերի
31.12.06			
Բանկային համակարգի վնասի մեծությունը	1.2 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 1.1%-ը	0.5 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.5%-ը	6.3 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 6.1%-ը
Բանկային համակարգի $N1^1$ -ի մեծությունը	34.6 %	34.8 %	33.5 %
Բանկային համակարգի $N1^2$ -ի մեծությունը	32.4 %	32.6 %	31.2 %

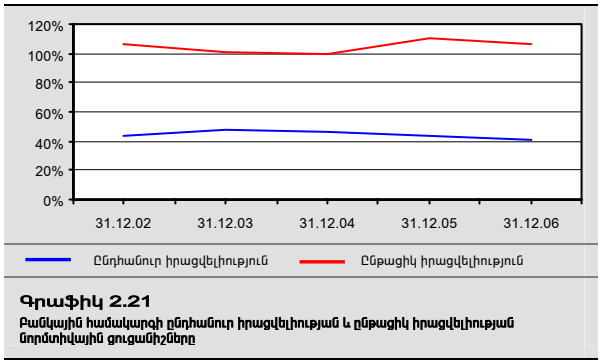
Իրացվելիության ռիսկ

Տարվա ընթացքում բարձր իրացվելի ակտիվներն ավելացել են 14%-ով՝ կազմելով 209.5 մլրդ դրամ: Բարձր իրացվելի ակտիվների աճի տեմպը

փոքր-ինչ զիջել է ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպին: Արդյունքում, ընդհանուր ակտիվներում դրանց տեսակարար կշիռը նվազել է 1.9 տոկոսային կետով՝ կազմելով 39.9%:

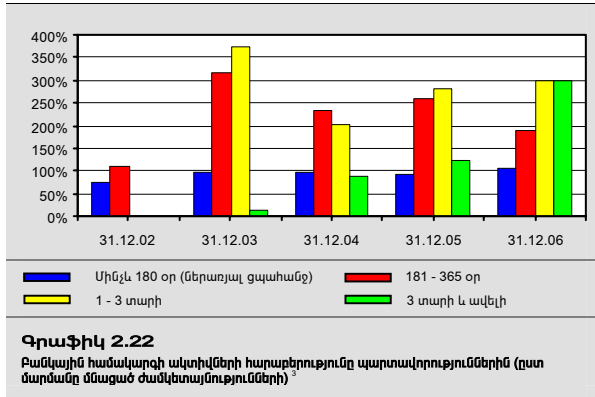

2006 թ. բարձր իրացվելի ակտիվների աճի տեմպը զիջել է ցպահանջ պարտավորությունների և ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպին, ինչի արդյունքում համակարգի ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշները նվազել են: Ընդհանուր առմամբ, վերջին տարիներին բանկային համակարգի ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության ցուցանիշների տատանումները շատ փոքր են եղել և գտնվել են պահանջվող նորմատիվային սահմանաչափերից բավականին բարձր մակարդակի վրա (պահանջվող նվազագույն սահմանաչափերը՝ համապատասխանաբար 20% և 80%):

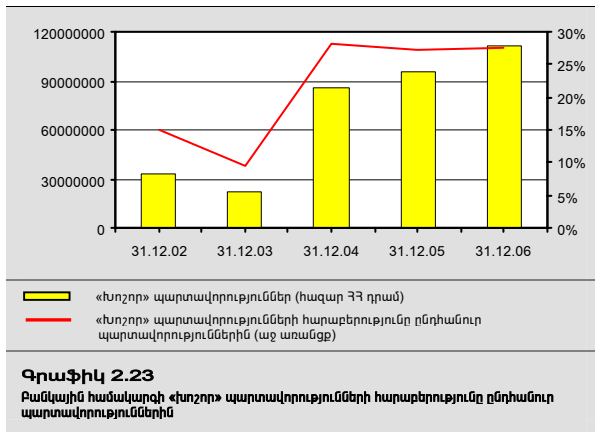

Ըստ մարմանը մնացած ժամկետայնության խմբերի՝ բանկային համակարգի ակտիվների մեծությունները գերազանցել են պարտավորությունների մեծությունները (ինչին նպաստել է նաև վերջին տարիներին բանկային համակարգի կապիտալի մեծության արագատեմպ աճը), ինչից ելնելով էլ կանխատեսվում է, որ, այլ հավասար պայմաններում, 2007 թվականին բանկային համակարգը գերծ կմնա իրացվելիության

ռիսկով պայմանավորված այլընտրանքային վնասներից:

Քանակային համակարգի պարտավորությունների կառուցվածքում 2006 թվականին «խոշոր» պարտավորությունների⁴ տեսակարար կշիռն ընդհանուր պարտավորություններում փոքր-ինչ ավելացել է և կազմել 27.5%: Վերջինս վկայում է, որ քանակային համակարգի պարտավորությունների մեծության տատանումները կախված չեն մի քանի խոշոր ավանդատուներից՝ բացառելով մաս դրա հետևանքով իրացվելիության հնարավոր խնդիրների առաջացումը:

Գնահատվել է, որ ստորև դիտարկվող հնարավոր վատագույն ստրես-սցենարների դրսևորման դեպքում որոշ բանկեր կարող են փոքր-ինչ խախտել ընդհանուր իրացվելիության Ն²¹ և ընթացիկ իրացվելիության Ն²² նորմատիվները,

³ 31.12.2002 թ. դրությամբ ցուցանիշների հաշվարկում 1 տարի և ավելի մարման ժամկետայնությամբ ակտիվները և պարտավորությունները ներառված են 181-365 օր մարման ժամկետայնության դասում:

⁴ Այն բոլոր միջոցների հանրագումարը, որոնք առանձին վերցրած գերազանցում են բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5% սահմանաչափը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:

սակայն համակարգը իրացվելիության հիմնախնդիրների առջև չի կանգնի, և իրավիճակների երևան գալը ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա ազդեցություն չի թողնի:

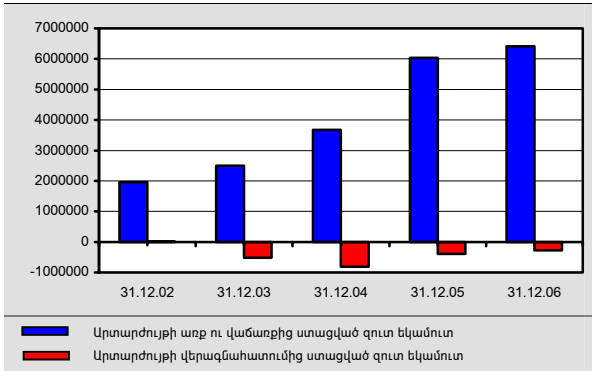
Ստրես - սցենարներ			
31.12.2005	Ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում ⁵	Ցպահանց միջոցների 25%-ի մարում	Ցպահանց միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում
Քանակային համակարգի Ն ² ¹ -ի մեծությունը	38.7 % (կխախտի 1 բանկ)	34.9 % (կխախտի 1 բանկ)	31.7 % (կխախտի 3 բանկ)
Քանակային համակարգի Ն ² ² -ի մեծությունը	95.2 % (կխախտի 4 բանկ)	107.8 % (կխախտի 1 բանկ)	93.5 % (կխախտի 6 բանկ)

Շուկայական ռիսկեր

2006 թվականին արձանագրվել է ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի 10.0%-ով միջին տարեկան արժևորում, իսկ ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ՝ 23.8%-ով:

Արտարժույթային ռիսկի տեսանկյունից՝ հաշվետու տարվա ընթացքում այլ արժույթների նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի տատանումների հետևանքով քանակային համակարգն արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում ունեցել է 272 մլն դրամի չափով ընդհանուր վնաս, որը կազմել է քանակային համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.3%-ը (նախորդ տարի՝ 0.5%): Արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում վնաս է ունեցել 9 բանկ, իսկ եկամուտ՝ 12 բանկ: 2006 թվականին արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների արդյունքում քանակային համակարգն ապահովել է 6.4 մլրդ դրամ եկամուտ, որը 6.3%-ով գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը:

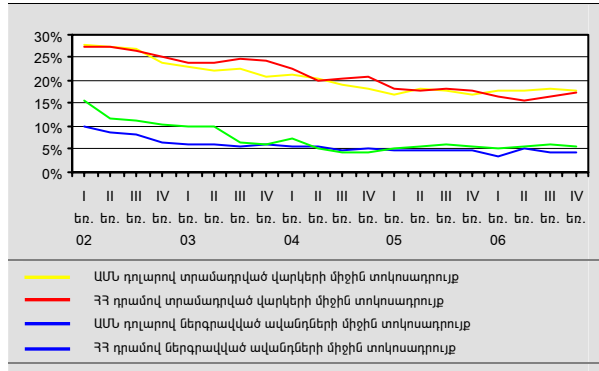
⁵ Ըստ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի հոդված 905-ի կետ 2-ի՝ «Ցանկացած տեսակի քանակային ավանդի պայմանագրով բանկը պարտավոր է ավանդի գումարը կամ դրա մի մասը վերադարձնել ավանդատուի առաջին իսկ պահանջով, բացառությամբ պայմանագրով նախատեսված վերադարձման այլ պայմաններով իրավաբանական անձանց ներդրված ավանդների»:

Գրաֆիկ 2.24
Քվադրանկային համակարգի արտարժույթի առաջ ու վաճառքից ստացված զուտ եկամուտները (հազար ՀՀ դրամ)

31.12.2006 թվականի դրությամբ բանկային համակարգի առաջին խմբի համախառն արտարժույթային դիրքը կազմել է նորմատիվային կապիտալի 4.4%-ը, իսկ երկրորդ խմբի զուտ դիրքը՝ 1.1%-ը (պահանջվող առավելագույն նորմատիվային մակարդակները՝ համապատասխանաբար 15% և 5%):

Գնահատվել է, որ ներկայացված աղյուսակում դիտարկվող հնարավոր վատագույն ստրես-սցենարների դրսևորման դեպքում բանկերի կորուստները նշանակալի չեն և ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա ազդեցություն չեն թողնի:

Գրաֆիկ 2.25
Քվադրանկային համակարգի ավանդների և վարկերի միջին տոկոսադրույքները

Բանկային համակարգի կողմից տեղաբաշխված ակտիվների միջին կշռված ժամկետայնությունը գերազանցել է ներգրավված պարտավորությունների միջին կշռված ժամկետայնությունը, որի արդյունքում ընդհանուր (միաժամանակ և՛ վարկերի, և՛ ավանդների) տոկոսադրույքների նվազումը համակարգին չի կարող վնասել: Քանի որ ակտիվների և պարտավորությունների միջին կշռված ժամկետայնության ճեղքվածքը նշանակալի չէ և կազմում է մոտ կես տարի, ապա շուկայական տոկոսադրույքերի տատանումները բանկային համակարգին մեծ վնասներ չեն պատճառի:

Ստրես - սցենարներ			
Պարբերակ	ՄԱՆ դրամով նկատմամբ ՀՀ դրամի 10%-ով արժևորում (արժեզրկում)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի 10%-ով արժևորում (արժեզրկում)	2007 թ. հնարավոր առավելագույն վնասը գնահատված VaR մոդելով
31.12.2006	171 մլն դրամ (-171 մլն դրամ)	15 մլն դրամ (-15 մլն դրամ)	-200 մլն դրամ
Բանկային համակարգի օգուտը/վնասը արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում			

Բանկային համակարգում տոկոսադրույքի ռիսկը ներկայումս բավականին ցածր է: Վերջին տարիներին վարկերի և ավանդների շուկայական տոկոսադրույքները հիմնականում ցուցաբերել են նվազման կայուն վարքագիծ:

⁶ Դիտարկվող ստրես-սցենարներով և VaR մոդելով (վերջինս չի համարվում ստրես - սցենար, քանի որ VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթների փոխարժեքների պատմական շարքերը) գնահատված կորուստների հաշվարկում կատարվում է ենթադրություն, որ տարվա ընթացքում բանկային համակարգի արտարժույթային դիրքը փոփոխության չի ենթարկվի:

Ստրես - սցենարներ			
Պարբերակ	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով նվազման (ածի) ազդեցությունը ընդհանուր արտարժույթի վրա գնահատված դրամացիայի մեթոդով	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով աճի (նվազման) դեպքում առաջիկա երեք ամսվա ավարտի ժամանակ տոկոսային եկամուտի շեղում գնահատված տոկոսադրույքի նկատմամբ զգայուն ակտիվների և պարտավորությունների ճեղքվածքի մեթոդով (GAP մեթոդ)	Մնացորդ
31.12.2006	2.4 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 2%-ը	30 մլն դրամ	
Բանկային համակարգի օգուտը / վնասը	(-2.4 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 2%-ը)	(-30 մլն դրամ)	

Գնահատվել է, որ ներկայացված աղյուսակում դիտարկվող հնարավոր վատագույն ստրես-սցենարների դրսևորման դեպքում բանկերի կորուստները համակարգի կապիտալի նկատ-

⁷ Մույն մեթոդիկայի հաշվարկում կատարվում է ենթադրություն, ըստ որի՝ դիտարկվող ժամանակահատվածում (եռամսյա) ակտիվների և պարտավորությունների կառուցվածքը և ծավալները մնում են անփոփոխ, այսինքն՝ մարված ակտիվները և պարտավորությունները կրկին տեղաբաշխվում և ներգրավվում են, բայց արդեն նոր գործող տոկոսադրույքով:

մամբ նշանակալի չեն և ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա ազդեցություն չեն թողնի:

Բանկային համակարգում գնային ռիսկը ներկայումս բավականին ցածր է, և գնային ռիսկով պայմանավորված վնասները գրեթե բացակայում են:

Այնուամենայնիվ, ստորև ներկայացված աղյուսակում դիտարկվում են հնարավոր վատագույն ստրես-սցենարի դրսևորման դեպքում բանկերի կորուստները, որոնք թեպետ զգալի են, սակայն ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա էական ազդեցություն չեն թողնի:

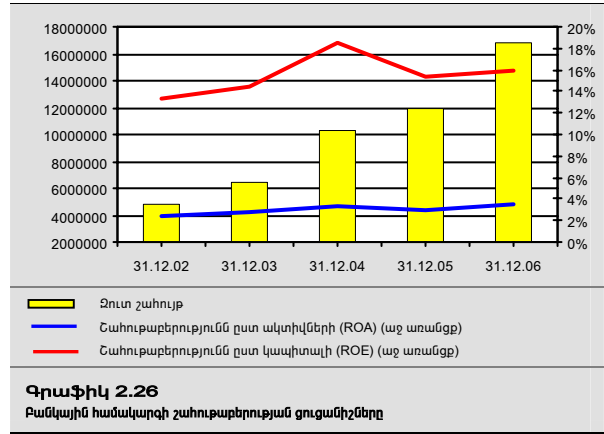
Ստրես - սցենար	
31.12.2005	Անշարժ գույքի 50%-ով արժեզրկում
Բանկային համակարգի վնասը պայմանավորված բանկի սեփականության տակ գտնվող անշարժ գույքի վերագնահատման արդյունքով (զնային ռիսկ)	15.3 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 13%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը ստրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի ⁸ 30%-ի չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի իրացումը) (վարկային ռիսկ)	4.4 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 3.7%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը ստրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի 100%-ով չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի իրացումը) (վարկային ռիսկ)	14.8 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 12.3%-ը)

Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն

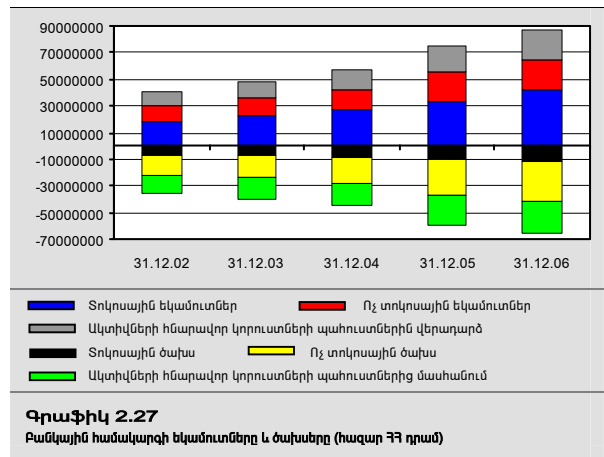
Բանկային համակարգի կայունության կարևորագույն գրավականներից է շահութաբերության և կապիտալ/ակտիվներ հարաբերակցության բարձր մակարդակի ապահովումը՝ բանկային համակարգին՝ ընձեռնելով ռիսկերով պայմանավորված հնարավոր կորուստների սեփական միջոցներով կլանման ավելի լայն հնարավորություն:

Համակարգի շահութաբերության ցուցանիշները 2006 թվականին գերազանցել են նախորդ տարվա ցուցանիշները. շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (զուտ շահույթի հարաբերությունը ակտիվների միջին տարեկան մեծությանը) կազմել է 3.6%, իսկ ըստ կապիտալի (զուտ շահույթի հարաբերությունը կապիտալի միջին տարեկան մեծությանը)՝ 15.9% (2005 թվականին՝ համապատասխանաբար 3.0% և 15.3%):

⁸ խոցելի վարկային պորտֆելը բանկի այն վարկերի մնացորդների հանրագումարն է, որոնց մնացորդային մեծությունները գերազանցում են դրանց դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի 50%-ով արժեզրկված արժեքները:

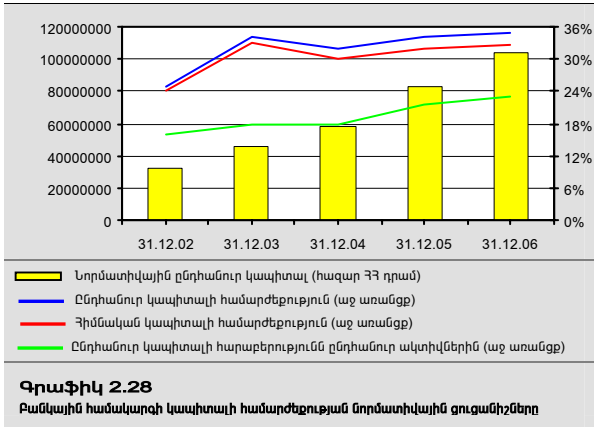

Բանկային համակարգում վերջին տարիներին արձանագրվել է զուտ շահույթի մեծության կայուն աճի միտում: 2006 թվականին բանկային համակարգի զուտ շահույթն ավելացել է 40.8%-ով: Բուրդ բանկերն աշխատել են շահույթով:

Բանկային համակարգի համախառն եկամուտներում ամենամեծ տեսակարար կշիռը բաժին է ընկել տոկոսային եկամուտներին և կազմել 49.6% (2002 թվականին՝ 46.1%): Համախառն ծախսերում գերակշռողը ոչ տոկոսային ծախսերն են՝ կազմելով 44.6% (2002 թվականին՝ 40.9%): Տոկոսային եկամուտների 80.4%-ը բաժին է ընկել տնտեսության վարկերից ստացված տոկոսային եկամուտներին, իսկ ոչ տոկոսային ծախսերի 44.5%-ը՝ աշխատավարձին և դրան հավասարեցված այլ վճարումներին:

Վերջին տարիներին բանկային համակարգի ակտիվների աճի նկատմամբ կապիտալի առաջանցիկ աճի տեմպերը հանգեցրել են կապիտալ/ակտիվներ հարաբերակցության մեծացմանը՝ նպաստելով ֆինանսական կայունության ամրապնդմանը:

2006 թվականին բանկերի ընդհանուր և հիմնական կապիտալի համարժեքության ցուցանիշները (ընդհանուր կապիտալի հարաբերությունը ռիսկով կշռված ակտիվներին և հիմնական կապիտալի հարաբերությունը ռիսկով կշռված ակտիվներին), նախորդ տարվա համեմատ, փոքր-

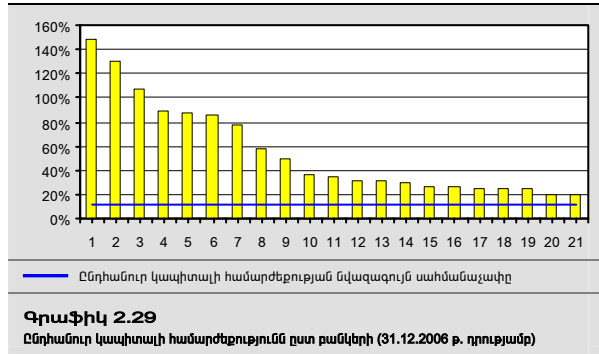
Վարկային կազմակերպություններ

2006 թ. ընթացքում վարկային կազմակերպության գործունեության լիցենզիաներ են ստացել յոթ ընկերություններ՝ «Ֆինքա», «Արեգակ», «Նորվիկ», «Գառնի Ինվեստ» ունիվերսալ վարկային կազմակերպություն ՓԲԸ-ները և «Նոր Յորիզոն», «Մալաթիա», «Էկոնոմիկ Եկեղեցական Փոխատվական Ֆոնդ» ունիվերսալ վարկային կազմակերպություն ՍՊԸ-ները: Տարեվերջին ՀՀ-ում գործել են տասնյոթ վարկային կազմակերպություններ (տասներկու մասնաճյուղով), որոնցից երկուսը լիզինգային կազմակերպություններ են, մեկը՝ վարկային միություն և տասնչորսը՝ ունիվերսալ վարկային կազմակերպություններ:

2006 թվականին վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր կապիտալի, պարտավորությունների և ակտիվների աճի միտումները մի քանի անգամ գերազանցել են բանկային համակարգի համապատասխան աճի միտումները, ըստ որի՝ վարկային կազմակերպությունների ակտիվների մեծությունը տարեվերջին կազմել է բանկային համակարգի ակտիվների 3.9%-ը (տարեսկզբին՝ 1.8%):

Կապիտալի աճը հիմնականում ապահովվել է տարվա ընթացքում լիցենզավորված յոթ, ինչպես

ինչ ավելացել են՝ 31.12.2006 թ. կազմելով համապատասխանաբար 34.9% և 32.7% (պահանջվող նորմատիվային նվազագույն սահմանաչափը՝ համապատասխանաբար 12% և 8%):

31.12.2006 թ. դրությամբ կապիտալի համարժեքության նորմատիվների խախտում որևէ բանկում չի արձանագրվել:

Մյուս կողմից գործող չորս վարկային կազմակերպությունների կողմից կանոնադրական հիմնադրամի համալրման հաշվին: Վարկային կազմակերպությունների չբաշխված շահույթը կազմել է 106 մլն դրամ, շահութաբերությունն ըստ ակտիվների՝ 0.9%, իսկ ըստ կապիտալի՝ 1.8%:

Վարկային կազմակերպությունների ակտիվները, պարտավորությունները, կապիտալը և շահույթը (հազար ՀՀ դրամ)

	31.12.2005	31.12.2006	2006 թ. տոկոսային աճ
Ակտիվներ	7872259	20590720	161.6%
Պարտավորություններ	3481501	12134040	248.5%
Կապիտալ	4390758	8456680	92.6%
Զուտ շահույթ	79877	105949	32.6%

Պարտավորությունների աճը հիմնականում տեղի է ունեցել իրավաբանական անձանց փոխառությունների (3.5 մլրդ դրամով), բանկերի նկատմամբ պարտավորությունների (3.2 մլրդ դրամով) և այլ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ պարտավորությունների (1.5 մլրդ դրամով) աճի հաշվին: Իրավաբանական անձանցից և ֆիզիկական անձ մասնակիցներից փոխառությունները տարեվերջին կազմել են 5.4 մլրդ դրամ, որի 86%-ը բաժին է ընկել իրավաբանական անձանց:

Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների 12.7 մլրդ դրամով աճի 82%-ը ներդրվել է տնտեսությունում՝ վարկերի և լիզինգի տեսքով: Վարկային ներդրումների (ներառյալ լիզինգը) աճը կազմել է 168% կամ 10.4 մլրդ դրամ: Տնտեսության գրեթե բոլոր ճյուղերում արձանագրվել է տրամադրված վարկերի ծավալների աճ:

Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից, վարկային կազմակերպություններում ծագող ռիսկերից կարևորվել է վարկային ռիսկը: Վարկերի արագատեմպ աճին զուգընթաց, արձանագրվել է վարկային ռիսկի մակարդակի նվազում:

Ապահովագրական ընկերություններ

2006 թվականին դադարեցվել է ութ ապահովագրական ընկերությունների՝ «Ավուար», «Էրմեդ» ապահովագրական ՓԲԸ-ների, «Երաշխիք», «Ինօրիենթ», «Գոբա», «Սամգաս», «Ռենեսանս Ինշուրանս», «Հ և Ֆ» ապահովագրական ՍՊԸ-ների ապահովագրական գործունեության իրականացման լիցենզիաների և «Սահա» ՍՊԸ ապահովագրական բրոքերային (միջնորդային) գործունեության իրականացման լիցենզիայի գործողությունը:

2006 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ տարածքում լիցենզավորվել են 15 ապահովագրական և 6 ապահովագրական բրոքերային ընկերություններ: Արձանագրվել է ապահովագրական ընկերությունների սեփական կապիտալի աճ, պարտավորությունների և ակտիվների նվազում⁹:

Կապիտալի աճը հիմնականում պայմանավորվել է կանոնադրական հիմնադրամի 1.5 մլրդ դրամ աճով: 2006 թվականին ապահովագրական ընկերությունների շահույթը կազմել է 348.5 մլն դրամ:

Ակտիվների և պարտավորությունների նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է ապահովագրական ընկերությունների քանակի նվազմամբ: Ապահովագրական ընկերությունների ընդհանուր ակտիվների մեջ մեծ տեսակարար կշիռ են կազմել ընթացիկ ակտիվները՝ 76.7%, իսկ պարտավորություններն ամբողջությամբ ընթացիկ են եղել:

⁹ Ապահովագրական ընկերությունների վերլուծությունը կատարվում է համեմատելով 31.12.2005 թ. գործող 23 ապահովագրական ընկերությունների ամփոփ ցուցանիշները 31.12.2006 թ. գործող 15 ապահովագրական ընկերությունների ամփոփ ցուցանիշների հետ: Ընկերություններից մեկի ցուցանիշներն ապահովագրական ընկերությունների տարեկան ամփոփ ցուցանիշներում ներառված են 3-րդ եռամսյակի վերջի դրությամբ, քանի որ նա չի ներկայացրել տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունը:

ստանդարտ վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակար կշիռն ընդհանուրում ավելացել է 7.5 տոկոսային կետով և կազմել 97.5%: Չաշխատող ակտիվների 48%-ը բաժին է ընկել սպառողական ոլորտին, իսկ 41%-ը՝ արդյունաբերության ճյուղին տրամադրված վարկերին: Վարկային ռիսկի նվազման մասին է խոսում նաև այն հանգամանքը, որ վարկային կազմակերպությունների կողմից ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների մեծությունը կազմել է ընդհանուր ակտիվների մեծության 0.5%-ը (31.12.2005 թ.՝ 2.2%):

Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվները, պարտավորությունները և կապիտալը (հազար ՀՀ դրամ)			
	31.12.2005	31.12.2006	2006 թ. տոկոսային աճ
Ակտիվներ	9891075	8637138	-12.7%
Պարտավորություններ	5462748	2645950	-51.6%
Սեփական կապիտալ	4428328	5991188	35.3%

Ապահովագրական ընկերությունների 29.5 հազար գործող պայմանագրերով ապահովագրական գումարը տարեվերջին կազմել է 3.93 տրլն դրամ, որից 3.76 տրլն դրամը կամ 95.7%-ը վերաապահովագրողների ստանձնած պատասխանատվության մեծությունն է (2005 թ. ապահովագրական գումարների մեծությունը կազմել է 1.73 տրլն դրամ, որից 1.69 տրլն դրամը կամ 97%-ը վերաապահովագրողների ստանձնած պատասխանատվության մեծությունն է):

Հաշվետու տարվա ընթացքում հաշվեգրված ապահովագրավճարները կազմել են 5.91 մլրդ դրամ, ինչը 36%-ով գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը (2005 թ.՝ 4.35 մլրդ դրամ):

Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից, ապահովագրական ընկերությունների գործունեության ռիսկի բնութագրման կարևորագույն ցուցանիշներից է վնասաբերության ցուցանիշը, որն ապահովագրական հատուցումների հարաբերությունն է ապահովագրավճարներին. 31.12.2006 թ. դրությամբ նշված ցուցանիշը կազմել է 28.3%¹⁰:

Ապահովագրական բրոքերային ընկերությունների ակտիվների մեծությունը 31.12.2006 թ. դրությամբ կազմել է 189.3 մլն դրամ, իսկ սեփական կապիտալի մեծությունը՝ 50.9 մլն դրամ:

¹⁰ Համակարգի պատկերն ամբողջական չէ, քանի որ այս ցուցանիշի հաշվարկում ներառված չէ ապահովագրական ընկերություններից մեկը, որն իրականացրել է 26.1 մլրդ դրամի ապահովագրական հատուցում:

Արժեթղթերի շուկայի մասնակիցներ

2006 թվականի վերջի դրությամբ ՀՀ արժեթղթերի շուկայում գործել են երկու ինքնակարգավորվող կազմակերպություններ՝ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիան և արտարժույթի և արժեթղթերի առք/վաճառքի սակարկություններ կազմակերպող Հայաստանի ֆոնդային բորսան:

Հայաստանի ֆոնդային բորսայում կնքվել է 2.6 մլրդ դրամ ընդհանուր ծավալով 1181 գործարք: Բորսայական առևտրին մասնակցել են 9 մասնագիտացված ընկերություններ:

Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայում անվանական արժեթղթերի սեփականատերերի ռեեստր վարող թողարկողների թիվը կազմել է 710 ընկերություն, իսկ ռեեստր վարող թողարկողների արժեթղթերի սեփականատերերի թիվը՝ 130.9 հազար մարդ:

ՀՀ արժեթղթերի շուկայում մասնագիտացված գործունեություն իրականացնող երկու ընկերություն է ավելացել: Բրոքերային գործունեության լիցենզիա է ստացել «Թամրազյան և ընկերներ» բրոքերային ՍՊԸ-ն, բրոքերային և հավատարմագրային գործունեության լիցենզիաներ է ստացել «Իկապիտալ Ասեթ Մենեջմենտ» ՓԲԸ-ն: ՀՀ արժեթղթերի շուկայում մասնագիտացված գործունեություն է իրականացնում 20 ընկերություն: Նշված ընկերություններից 7-ը, բացի բրոքերային/դիլերային գործունեության լիցենզիայից, ունի նաև հավատարմագրային կառավարման գործունեության լիցենզիա, իսկ 1-ը՝ նաև պահառուի լիցենզիա:

Մասնագիտացված ընկերությունների կողմից 2006 թ. կնքվել է 191.4 մլրդ դրամի գործարք, որից 7.2 մլրդ դրամի գործարք (3.8%) կնքվել է բրոքերային, իսկ 184.2 մլն դրամի գործարք

(96.2%)՝ դիլերային գործունեության շրջանակներում:

Բաժնետոմսերով կնքված գործարքների 98%-ը, կորպորատիվ պարտատոմսերով կնքված գործարքների 55%-ը և պետական պարտատոմսերով կնքված գործարքների 1%-ը իրականացվել են բրոքերային գործունեության շրջանակներում: Դիլերային գործունեության շրջանակներում կնքվել են պետական պարտատոմսերով գործարքների 99%-ը:

Մասնագիտացված ընկերությունների կողմից իրականացված բրոքերային և դիլերային շրջանառության 97%-ը կատարվել է բորսայից դուրս: Կորպորատիվ պարտատոմսերով և բաժնետոմսերով կնքված գործարքների համապատասխանաբար 84%-ը և 95%-ը կնքվել են Հայաստանի ֆոնդային բորսայում:

Հավատարմագրային կառավարման շրջանակներում կնքվել են 7.8 մլրդ դրամի գործարքներ, որից 124 մլն դրամ ծավալով գործարքները (2%) կնքվել են ոչ ռեզիդենտ թողարկողների արժեթղթերով՝ հանձնակատարների միջոցով:

Ֆոնդային բորսայում ցուցակված են 36 հաշվետու թողարկողների արժեթղթեր: Հավետու թողարկող ընկերություններից 2-ը բանկ են, իսկ 1-ը՝ վարկային կազմակերպություն: Ընկերություններից 4-ը վարկանշվում են ՀՀ ԿԲ կողմից:

Ընկերությունները ազդագրի կիրառմամբ իրականացրել են արժեթղթերի 3 տեղաբաշխում. 1՝ բաժնետոմսերի փակ տեղաբաշխում և 2՝ կորպորատիվ պարտատոմսերի հրապարակային տեղաբաշխում: Կորպորատիվ պարտատոմսերը տեղաբաշխվել են 1 վարկային և 1 շինարարական կազմակերպություններում՝ համապատասխանաբար 7.25 և 9.0 տոկոս տարեկան եկամտաբերությամբ, ընդ որում, կազմակերպության պարտատոմսերը երաշխավորված են USAID-ի կողմից:

Արտարժույթի առք ու վաճառքի փոխանակման կետերը և արժուրային դիլերներ

Տարեսկզբին ՀՀ տարածքում արտարժույթի առք ու վաճառքի լիցենզիա են ունեցել 376 փոխանակման կետեր (ներառյալ մասնաճյուղերը), իսկ տարեվերջին՝ 288: Տարվա ընթացքում 148 փոխանակման կետերի լիցենզիաներն ուժը կորցրած են ճանաչվել և արտարժույթի առք ու վաճառքի լիցենզիա է տրամադրվել 60 փոխանակման կետերի:

2005 թվականի համեմատ՝ 2006 թ. փոխանակման կետերում արձանագրվել է արտարժույթի առք ու վաճառքի ընդհանուր ծավալի աճ:

Արտարժույթի փոխանակման կետերի առք ու վաճառքի ծավալները (հազար ՀՀ դրամ)			
	31.12.2005	31.12.2006	2006 թ. տոկոսային աճ
ԱՄՆ դոլարի առք (մլն ԱՄՆ դոլար)	255.6	324.8	27%
ԱՄՆ դոլարի վաճառք (մլն ԱՄՆ դոլար)	260.9	322.1	23%
Եվրոյի առք (մլն եվրո)	19.4	21.5	11%
Եվրոյի վաճառք (մլն եվրո)	19.0	21.2	12%

Արժուքային դիլերի գործունեության լիցենզիա է տրամադրվել «Արմանե Գազպա» ՍՊԸ-ին: 31.12.2006 թվականի դրությամբ ՀՀ տարածքում արժուքային դիլերի գործունեության լիցենզիա են ունեցել 7 իրավաբանական անձինք: Արժուքային

դիլերների՝ ԱՄՆ դոլարի ընդհանուր առքի ծավալը կազմել է 7.0 մլն ԱՄՆ դոլար, վաճառքինը՝ 14.4 մլն ԱՄՆ դոլար (2005 թ. առքի ծավալը՝ 15.9 մլն ԱՄՆ դոլար և վաճառքինը՝ 14.9 մլն ԱՄՆ դոլար):

Ֆինանսական շուկայի այլ մասնակիցներ

ՀՀ տարածքում 31.12.2006 թ. դրությամբ գործել է 64 գրավատուն: Տարվա ընթացքում գրավատան գործունեության լիցենզիա են ստացել 13 ընկերություն ու անհատ ձեռնարկատեր, իսկ 10 գրավատան լիցենզիաները ուժը կորցրած են ճանաչվել: Արձանագրվել է գրավատների ընդհանուր ակտիվների՝ 26% և գրավատների կողմից տրամադրված վարկերի 55% աճ: Գրավատների ընդհանուր ակտիվների մեծությունը կազմել է 2.5 մլրդ դրամ, գրավատների կողմից տրամադրված վարկերի ընդհանուր մեծությունը՝ 1.7 մլրդ դրամ: Գրավատները տրամադրել են 31.1 հազար վարկային պայմանագրեր:

ՀՀ ֆինանսական շուկայում գործունեություն են ծավալել դրամական փոխանցումներ իրականացնող երեք կազմակերպություն՝ «Հայփոստ», «Արմենիան Էքսպրես» ՓԲԸ-ները և «Դեպի տուն» ՍՊԸ-ն, ընդ որում՝ վերջին երկուսը լիցենզավորվել են 2006 թ.: Դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունները կարող են իրականացնել վճարումների ընդունում և կատարում՝ առանց բանկային հաշիվների բացման: Այս կազմակերպությունների գործունեությունը հիմնականում ուղղված է միջազգային վճարային համակարգերին անդամակցելու միջոցով արտերկրից Հայաստանի Հանրապետություն ուղղված վճարումների իրականացմանը: Նշված կազմակերպությունները Հայաստանի Հանրապետության հաճախորդներին կատարել են 5271 մլն դրամի, իսկ արտերկրի՝ 1055 մլն դրամի փոխանցում: Դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների մասնաբաժինը, առանց բանկային հաշվի բացման կատարված միջազգային փոխանցումների ծավալում, կազմել է 1%: Հայաստանի Հանրապետություն փոխանցումները 4.9 անգամ գերազանցել

են արտասահման կատարված փոխանցումները, իսկ հաճախորդներին կատարված մեկ վճարման միջին ծավալը կազմել է 117 հազար դրամ:

ՀՀ ֆինանսական շուկայում գործունեություն է ծավալել նաև վճարային գործիքներ և վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պրոցեսինգ և քլիրինգ իրականացնող «Արմենիան Քարդ» ՓԲԸ-ն: Նա իրականացնում է «ԱրՔա» քարտերով վճարումների միասնական համակարգի մասնակից 18 առևտրային բանկերի կողմից թողարկված «ԱրՔա», ինչպես նաև VISA և MasterCard միջազգային քարտային համակարգերի վճարային քարտերով կատարված գործառնությունների պրոցեսինգը:

«ԱրՔա» պրոցեսինգային կենտրոնն ապահովում է քարտերի սպասարկումը ԱԳՄ-ների, ՊՕՍ տերմինալների, իմպրինտերների միջոցով, ինչպես նաև ինտերնետ միջավայրում: Համակարգի զարգացման շրջանակներում պրոցեսինգային կենտրոնի կողմից աշխատանքներ են տարվում մագնիսական ժապավենով քարտերի և չիպային տեխնոլոգիայի հիման վրա պատրաստված վճարային քարտերի թողարկման ու սպասարկման ուղղությամբ: Նախատեսվում է նաև հնարավորություն ստեղծել ԱԳՄ-ների միջոցով քարտային հաշիվներին կանխիկ միջոցների մուտքագրման համար:

Պրոցեսինգային կենտրոնը քարտային գործառնությունների արդյունքում իրականացնում է նաև զուտ դիրքերի դուրսբերում և ներկայացում կենտրոնական բանկ՝ վերջնահաշվարկի կատարման նպատակով:

Հանդիսանալով «ԱրՔա» քարտերով վճարումների միասնական համակարգի օպերատոր՝ պրոցեսինգային կենտրոնն իրականացրել է 86 մլրդ ՀՀ դրամ ծավալով քարտային գործառնություններ, այդ թվում՝ օտարերկրյա բանկերի կողմից թողարկված քարտերով՝ 10 մլրդ ՀՀ դրամ ծավալով:

2.4. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐՈՒՄ

ՀՀ ֆինանսական կայունության տեսանկյունից էապես կարևորվում է նաև համակարգի ենթակառուցվածքից բխող ռիսկերի բացահայտման և զսպման գործընթացը: Մասնավորապես՝ վճարահաշվարկային համակարգից և ֆինանսական համակարգի օրենսդրական դաշտից բխող թույլատրելի սահմանաչափերից դուրս գործառնական, իրավական և այլ ռիսկերը կարող են վտանգել ֆինանսական կայունությունը:

Վճարահաշվարկային համակարգ և իրավական դաշտ

2006 թ. ՀՀ վճարահաշվարկային համակարգի զարգացման նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը կատարել է վճարահաշվարկային բնագավառի կարգավորման և կանոնակարգման աշխատանքներ, մասնավորապես՝ վճարահաշվարկային ծառայություններ մատուցող ոչ բանկ կազմակերպությունների իրավական կարգավորման, ՀՀ տարածքում կանխիկ դրամաշրջանառության կրճատման և անկանխիկ վճարումների զարգացման նպատակով: Հաշվի առնելով վճարային համակարգերի անխափան գործունեության կարևորությունը տնտեսության զարգացման և ֆինանսական կայունության ապահովման համար՝ մշակվել և ներդրվել են այդ համակարգերի հսկողության իրականացման ընթացակարգեր:

ՀՀ տարածքում անկանխիկ վճարումների ծավալը կազմել է 5494 մլրդ ՀՀ դրամ (քանակը՝ 2627716): Մեկ օրվա միջին անկանխիկ վճարումները ՀՆԱ-ում կազմել են 2665 մլրդ ՀՀ դրամ (0.8%)՝ գրեթե պահպանելով նախորդ տարվա մակարդակը: ՀՆԱ-ում անկանխիկ վճարումների մասնաբաժնի ավելացման նպատակով աշխատանքներ են տարվում մանրածախ առևտրի, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման ոլորտներում անկանխիկ վճարումների զարգացման ուղղությամբ:

ՀՀ բնակչության եկամուտների աճի, հետևաբար նաև ֆինանսական կայունության տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի նաև դեպի Հայաստան ֆիզիկական անձանց ուղղված փոխանցումները: Առևտրային բանկերի և դրամա-

կան փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների միջոցով ֆիզիկական անձանց ուղղված դրամական փոխանցումները կազմել են 510 մլրդ ՀՀ դրամ, իսկ դեպի արտերկիր կատարված փոխանցումները՝ 321 մլրդ ՀՀ դրամ: Ֆիզիկական անձանց զուտ դրամական փոխանցումները կազմել են 189 մլրդ ՀՀ դրամ՝ 2005 թ. համեմատ ավելանալով 14%-ով: 2006 թ. ՀՀ վճարահաշվարկային գործունեության համակարգը ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ռիսկեր չի առաջացրել և ապահովել է անխափան գործունեություն (տե՛ս «Գնաճի գործոններ» բաժնի «Արտաքին միջավայր» ենթաբաժնում և «ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցվածքի զարգացումը» բաժնի «Վճարահաշվարկային հարաբերությունների զարգացումը» ենթաբաժնում):

Դրամի նկատմամբ պահանջարկի կտրուկ աճի դեպքում իրացվելիության հնարավոր ռիսկերի մեղմացման և ֆինանսական կայունության ապահովման համար կարևորվել է դրամի շրջանառության և դրամական պահուստների բավարար մակարդակը: Տարվա ընթացքում ՀՀ ԿԲ դրամական պահուստները բավարարել են տնտեսության մեջ կանխիկ դրամի նկատմամբ պահանջարկը:

Դրամավարկային քաղաքականության ծրագրային ցուցանիշներից զգալի շեղումների, արտակարգ իրավիճակների (որոնք կարող են խաթարել նաև ֆինանսական կայունությունը) և այլ անկանխատեսելի հանգամանքների հետևանքով կանխիկ դրամի նկատմամբ տնտեսության լրացուցիչ պահանջը բավարարելու նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը կազմավորել է անհրաժեշտ դրամական պահուստներ: Այսինքն՝ Կենտրոնական բանկը հնարավորություն ունի տարբեր իրավիճակներում մեղմել իրացվելիության պահանջարկի կտրուկ ավելացման հնարավոր ռիսկերը (մանրամասն տե՛ս «ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցվածքի զարգացումը» բաժնի «Կանխիկ դրամաշրջանառություն» ենթաբաժնում):

Ֆինանսական համակարգի օրենսդրական դաշտի անկատարությունը կարող է խոչընդոտել ֆինանսական համակարգի դրական զարգացումները և ֆինանսական համակարգում առաջացնել բազմապիսի ռիսկեր: Որպես կանոն, օրենսդրական դաշտը մշտապես վերանայվում է՝ պայմանավորված ֆինանսական համակարգի զարգացումներով, համակարգում նորանոր ռիսկերի և խնդիրների առաջացմամբ:

2006 թվականին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունել է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից նախաձեռնված օրենքների նախագծերի հետևյալ փաթեթները. «Արժուքային կարգավորման և արժուքային վերահսկողության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին», «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին», ««Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու մասին», ««Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու մասին», «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում լրացումներ կատարելու մասին», ««Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին», «Ինկասացիայի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» և մի շարք այլ ՀՀ օրենքներ:

Փոփոխություններ են կատարվել նաև ֆինանսական համակարգի ենթաօրենսդրական դաշտում.

- ապահովագրության ոլորտի կարգավորման դաշտում ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ հաստատվել են «Վերաապահովագրության պահանջները սահմանող կարգը», «Ապահովագրական պայմանագրերով ստանձնած ապահովագրական ռիսկերի փոխանցման կարգը», «Ապահովագրական գործունեություն իրականացնողի լիցենզավորման, մասնաճյուղերի գրանցման և ապահովագրական գործունեություն իրականացնողի կանոնադրական կապիտալում բաժնեմաս (բաժնետոմս) կամ փայմասնակցություն ձեռք բերելու համար նախնական համաձայնություն ստանալու կարգը», «Ապահովագրական գործունեություն իրականացնողների ղեկավարների, ակտուարի և գործակալի մասնագիտական որակավորման պահանջներն ու որակավորման ստուգման կարգը», «Ապահովագրական գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվների չափը, ձևավորման և հաշվարկման կարգը» կանոնակարգ 30-ը, «Ապահովագրական պահուստների տեսակները, դրանց ձևավորման կարգը» կանոնակարգ 31-ը, «Ապահովագրական ընկերությունների հաշվետվությունները, դրանց լրացման, ներկայացման կարգն ու ժամկետները» կանոնակարգ 32-ը և այլն,
- արժեթղթերի շուկայի կարգավորման դաշտում փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Արժեթղթերի շուկայի կարգավորման կանոնագրքում» ուղղված արժեթղթերի շուկայի կարգավորման և վերահսկողության ոլորտների կատարելագործմանը և արդյունավետության բարձրացմանը: Իրավական հիմքեր են ստեղծվել Կենտրոնական բանկի կողմից բարձր վարկանիշ ստացած ձեռնարկությունների պարտատոմսերով բանկերի միջև ռեպո գործարքների կնքման համար, վերանայվել են մասնագիտացված անձանց կողմից ներկայացվող հաշվետվությունների ներկայացման կարգը և ներկայացվող ձևերը, հաշվետու թողարկողների նկատմամբ սահմանված պահանջները, թողարկողների կողմից արժեթղթի գրանցման հայտարարագրի և հաշվետվությունների ներկայացման կարգը և այլն,

• բանկային ոլորտի կարգավորման դաշտում փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Բանկերի և օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի գրանցումն ու լիցենզավորումը, բանկերի մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների գրանցումը, բանկերի և օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի ղեկավարների որակավորումը և գրանցումը» կանոնակարգ 1-ում, «Բանկերի գործունեության կարգավորումը, բանկային գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 2-ում, «Բանկերի հաշվետվությունները, դրանց ներկայացումը և հրապարակումը» կանոնակարգ 3-ում, «Բանկում նշանակալից մասնակցություն ձեռք բերելու կամ ղեկավար պաշտոն զբաղեցնելու ուղեցույցում», «Բանկերի ներքին հսկողության իրականացման նվազագույն պայմաններ» կարգում: ՀՀ տարածքում գործող բանկերում կորպորատիվ կառավարման ստանդարտների արդյունավետ ներդրման և բանկերի թափանցիկության ապահովման նպատակով հաստատվել է «Բանկերի կողմից իրենց վերաբերյալ տեղեկությունների հրապարակման (տրամադրման) կարգը»: Ամբողջությամբ վերանայվել է «Բանկերում վերստուգումների իրականացման ձեռնարկը» հաշվի առնելով դրա օգտագործման գործընթացում առաջացած խնդիրները: Ձեռնարկը համալրվել է նոր «Հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի իրականացում», «Կորպորատիվ կառավարման որակի գնահատում» և «Ռիսկերի կառավարման համակարգի գնահատում» բաժիններով,

- փոփոխություններ են կատարվել «Վարկային կազմակերպությունների գործունեության կարգավորումը, վարկային կազմակերպությունների գործունեության տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 14-ում: Մշակվել է «ՀՀ տարածքում գործող գրավատների ստուգումների իրականացման ձեռնարկը»:

Օրենսդրական և ենթաօրենսդրական փոփոխությունները բխում են կարգավորման դաշտի արդի պահանջներից՝ հետամտելով նաև կանխել ֆինանսական համակարգի ռիսկերի անթույլատրելի մակարդակները և ստեղծել ֆինանսական կայունության ապահովմանը նպաստող իրավական դաշտ (մանրամասն տե՛ս «ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցների զարգացումը» բաժնի «ՀՀ ֆինանսական համակարգի օրենսդրական և ենթաօրենսդրական փոփոխություններ» ենթաբաժնում):

ՀՀ ֆինանսական կայունությանը նպաստելու, երկրի ֆինանսական ռիսկերը զսպելու խնդրում կարևորվում է «Հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքի շրջանակում ԿԲ գործունեությունը: 2005 թվականին ԿԲ-ում ստեղծված ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնը մշակել է իր գործունեության եռամյա ռազմավարությունը:

ՀՀ տարածքում գործող բոլոր ֆինանսական հաստատությունները, ինչպես նաև օրենքով սահմանված ոչ ֆինանսական հաստատություններն ու անձինք սկսել են կասկածելի գործարքների վերաբերյալ հաշվետվություններ տրամադրել Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնին: Հաշվետվությունները կանոնակարգելու և վերլուծություններ իրականացնելու նպատակով մշակվել է Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնի տվյալների բազան: Տարողունակության, անվտանգության և դրա հիման վրա ներդրված ծրագրային ապահովման միջոցով բազան ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնին հնարավորություն է տալիս կատարելու համակողմանի գործառնական, մարտավարական և ռազմավարական ֆինանսական վերլուծություններ:

Փողերի «լվացման» և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի գործընթացը կրելու է շարունակական բնույթ՝ նպաստելով ինչպես երկրի հեղինակությանը, միջազգային ֆինանսական շուկաներում ՀՀ ֆինանսական շուկայի հետ համագործակցության ընդլայնմանը, ինչպես նաև, լայն առումով, ՀՀ ֆինանսական կայունության ապահովմանը (մանրամասն տե՛ս «ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցների զարգացումը» բաժնի «Փողերի «լվացման» և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքար» ենթաբաժնում):